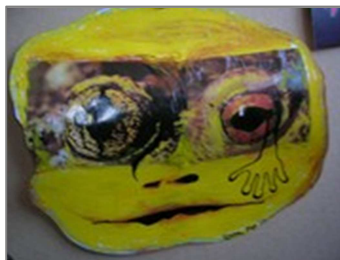

Børnekulturens Netværk

Børn/Unge og Billedkunst

**Kortlægning af situationen vedrørende
billedkunst for, med og af børn og unge**

November 2011

Indhold

Indledning	3
1 Resume af konklusioner og anbefalinger	4
1.1 Overordnet konklusion	4
1.2 Kortlægningen	4
1.3 Tværgående analyse.....	4
1.4 Anbefalinger	5
2 Kortlægning af Børn/Unge og Billedkunst.....	7
2.1 Analyseramme	7
2.2 Børn og billedkunst (0-15-årige).....	8
2.3 Unge og billedkunst (16-19 år).....	18
2.4 Uddannelse af undervisere og kunstnere	24
2.5 Sammenfatning	26
3 Tværgående analyse	28
3.1 Benchmark på tværs af kunstormråderne	28
3.2 SWOT.....	39
4 Anbefalinger	40
4.1 Det statslige niveau	40
4.2 Det kommunale niveau.....	41
4.3 Det faglige niveau.....	42
5 Metodebeskrivelse	43
5.1 Kortlægningens hovedfokus.....	43
5.3 Proces og metode	44

INDLEDNING

Børnekulturens Netværk har ønsket en kortlægning af området Børn/Unge og Billedkunst. Pluss Leadership er blevet bedt om at gennemføre denne. Det har vi gjort i perioden august – november 2011.

Baggrunden for kortlægningen er et ønske fra Statens Kunstråd og Børnekulturens Netværk om at få et aktuelt overblik over tilbud og muligheder for børn/unge på billedkunstormrådet og en vurdering af disse. Billedkunstormrådet skal i den forbindelse ses både som en selvstændig kunstart, et særskilt fagområde og som en kompetence, et redskab, der medvirker til at stimulere indlæring i forhold til de mere boglige fag.

Feltet er præget af mange forskellige rammer og aktører og med både lovbundne og åbne tilbud og platforme. Et samlet, kvalificeret overblik er efter vores vurdering særdeles relevant som grundlag for anbefalinger og beslutninger i en fremtidig, faglig og pædagogisk indsats på området børn/unge og billedkunst.

Opgavens formål lyder således:

Formål med kortlægningen er at:

- Gennemføre en kortlægning af området Børn/Unge og Billedkunst i forhold til både overordnede rammebetingelser, relevante platforme og formidlingsinstanser og konkrete tilbud til børn og unge.
 - Analysere børn og unges adgang til billedkunsten i et *for*, *med* og *af*-perspektiv samt vurderet i forhold til de øvrige hovedkunstormråder.
 - Fremsætte kvalificerede anbefalinger til udvikling og handling, rettet mod de respektive beslutningstagere på henholdsvis statsligt, kommunalt og fagligt niveau.
-

Kortlægningen omfatter hele målgruppen; fra 0-19 år, i skole, pasning og fritid, og med belysning af såvel lovbundne som åbne tilbud.

Rapporten er struktureret som følger:

<i>Kapitel 1</i>	Resumé af konklusioner og anbefalinger
<i>Kapitel 2</i>	Kortlægning, med et samlet overblik over området og analyse af tilbuddene for hhv. små børn, skolebørn og unge
<i>Kapitel 3</i>	Tværgående analyse, herunder en benchmark på tværs af kunstområderne
<i>Kapitel 4</i>	Perspektivering og anbefalinger, rettet mod hhv. det statslige, det kommunale og det faglige niveau.
<i>Kapitel 5</i>	Kort metodebeskrivelse for kortlægningsopgaven

Kortlægningen er baseret på omfattende desk research, suppleret med kvantitativ og kvalitativ dataindsamling. Vi vil gerne benytte lejligheden til at sige tak for godt samarbejde med alle involverede i og omkring evalueringen.

**Pluss Leadership
November 2011**

1 RESUME AF KONKLUSIONER OG ANBEFALINGER

I dette kapitel præsenteres et resumé af konklusioner og anbefalinger. Strukturen følger rapportens opbygning i øvrigt.

1.1 Overordnet konklusion

Helt overordnet peger denne kortlægning og analyse på, at det er vigtigt at sætte fokus på feltet Børn/Unge og Billedkunst. Området er underbelyst og rammebetingelserne ringere end for de øvrige kunstarter under Statens Kunstråd. Det gælder i forhold til lovgivning, permanent statslig og kommunal finansiering og institutionel forankring.

Der registreres en uklarhed om fagets indhold, samspil og afgrænsning i forhold til fx design, kunsthåndværk, arkitektur, film og medier. I folkeskole og gymnasium er faget billedkunst oppe imod hård konkurrence fra andre fag, og undervisernes faglige kompetencer er generelt set vigende.

1.2 Kortlægningen

Kortlægningen viser, at der samlet set er mange billedkunstillbud til børn og unge – primært ikke-lovbundne tilbud, og langt de fleste til gruppen af skolebørn (6-16 år), mens førskolebørnene og de unge ikke har så mange muligheder.

Især mange kunstmuseer har oprustet på området børn og unge, ligesom forsøg med kultur- og billedskoler, Billedkunstnerisk Grundkursus mv. dokumenterer positive resultater og effekter.

Der er imidlertid stor variation i omfang, rammer og muligheder på tværs af kommuner, museer mv. Udbuddet er typisk afhængigt af lokale traditioner, enkeltpersoner og særlige præferencer, ligesom tilbuddene er koncentreret i de større byer.

På folkeskoleområdet er fraværet af undervisning i billedkunst fra og med 6. klasse bemærkelsesværdigt. På gymnasieområdet er der med den seneste reform sket en nedgang på 75 % i antallet af billedkunsthold, ligesom den praktiske dimension i faget er nedprioriteret.

1.3 Tværgående analyse

Der er ikke lovgivningsmæssige eller statslige finansielle rammer for børn og unge på billedkunstområdet, sådan som der er især på musik- og scenekunstmåderne.

Der er heller ikke (har ikke hidtil været) særlige prioriteringer og bud på handling i Statens Kunstråds handlingsplan, når det gælder Børn/Unge og Billedkunst. Det er der for de øvrige kunstmåder.

Der har gennem de seneste ca. fem år været eksperimenteret en del med forsøg på billedkunstområdet. Disse forsøg og midler er under afvikling og/eller rinder ud i den nærmeste fremtid, med mindre de besluttet videreført. Det gælder billedskolerne, Billedkunstnerisk Grundkursus, Huskunstnerordningen og Kulturarvsstyrelsens formidlingspulje.

Når det gælder billedkunstens rolle i folkeskolen, afventes en dybdegående analyse af de praktisk-musiske fag, rekvireret af Ministeriet for Børn og Undervisning.

Billedkunstområdet har alene haft en brugerdrevet forening som formidlingsinstans i forhold til børn, unge og skole, institution. Der er brug for udbygning eller etablering af formidlingsinstansen på området.

Målt i international skala er der ikke så stor anerkendelse af kunstundervisningen i den danske folkeskole. Samtidig fremhæves potentialerne i kunsten og kunstundervisningen – ikke mindst i forhold til det globale marked og de danske, internationale brands som design, innovation og kreativitet. Potentialerne mellem disse to poler kan udnyttes væsentligt bedre, er den internationale vurdering.

Dette understøttes af en aktuel dansk undersøgelse om de kreative kompetencer og gymnasiet. Her betones det, at arbejdsmarkedet nu og i stigende grad efterspørger kreative kompetencer.

Billedkunstens basisfaglighed fremhæves af aktørerne som en afgørende forudsætning for de kunstneriske/kreative fag design, arkitektur, kunsthåndværk og film/medier, ligesom billedkunsten styrker den kunstneriske dimension i disse fag. Særligt Billedkunstneriske Grundkurser fungerer som et afgørende led i fødekæden for de nævnte fagområder.

På baggrund af ovenstående analyse er udarbejdet en SWOT-analyse – en analyse af styrker, svagheder, muligheder og trusler på området Børn/Unge og Billedkunst. Den er præsenteret på side 39.

1.4 anbefalinger

På baggrund af ovenstående følger hermed resumé af vores anbefalinger.

Det statslige niveau

- Gør op med ressort-/kassetænkningen på tværs af ministerier og fokusér på resultaterne. Der er gennemført en lang række forsøg, stort set alle med samme konklusion: Indsatsen virker, men arbejde med langsigtethed, mere mainstreaming og integrering i de etablerede systemer.
- Igangsæt et tværministerielt udviklingsarbejde med henblik på at styrke billedkunstunderviseres generelle faglighed og kompetence.
- Formulér en strategi eller overordnet billedkunstpolitisk målsætning med henblik på at skabe en solid platform for børn og unge. Styrk heri de grundlæggende rammebetingelser for Børn/Unge og Billedkunst, herunder ensartet kvalitet i udbud, indhold og rammer.
- Profilér billedkunstens styrker. Analyserne peger på, at billedkunstområdet er i fare for at miste sin selvstændige profil og/eller blive overhalet af fag som design, arkitektur, medier mv. Der er brug for, at feltet afklarer sig og bringer sig aktivt i spil.

- Udnyt aktivt de internationale samarbejds- og markedsmuligheder. Billedkunst er kommunikérbart i international sammenhæng, også når det gælder børn og unge. Dansk design og billedkunst er internationale brands. Her har området en konkurrencefordel frem for flere andre kunstarter.
- Konsolider en ny formidlingsinstans eller et nationalt kompetencecenter vedrørende Børn/Unge og Billedkunst. Det statslige niveau skal – sammen med de faglige miljøer – etablere en central formidlingsinstans.

Det kommunale niveau

- Konsolider de kommunale tilbud. Det kræver ikke nødvendigvis mange ekstra likvide midler, men en strategisk og målrettet indsats på (blandt andet) billedkunstområdet.
- Arbejd systematisk på at fastholde og konsolidere eksisterende tilbud i kommunen som billedskolen, Billedkunstnerisk Grundkursus, museernes formidling. Priorité nye tilbud som fx et lokalt børnebilledkunstråd, et partnerskab med det lokale kunstmuseum mv.
- Se og udnyt styrken i børn og unges møde med kunsten og kunstneren. Lav strategier for at etablere og sikre, at disse møder og samarbejdet heromkring finder sted, fx i regi af Børne- og Kulturchefforeningen og på enkeltkommuneniveau.
- Medvirk til netværksdannelse blandt unge i og uden for gymnasierne med interesse for billedkunst – et seriøst, professionelt kunstnerisk forum, og herunder gerne forskellige udstillingsmuligheder af professionel karakter.

Det faglige niveau

- Arbejd systematisk for opprioritering af billedkunst/de kunstneriske fag i det danske skolesystem. Det skal ske koordineret med hhv. det statslige niveau og de øvrige kunstarters faglige instanser.
- Arbejd systematisk for opprioritering af billedkunstundervisernes faglige niveau – både på praktisk/værkstøjsniveau og på teoretisk/akademisk niveau – i samarbejde med relevante instanser.
- Etablér eller udbyg et tværgående forum eller netværk for billedkunstundervisere/formidlere.
- Sæt en ny dagsorden – med henblik på at definere billedkunst. Hvad er billedkunst, hvilke styrker og potentialer rummer området. Herunder:
- Skærp og positionér billedkunstens styrker som klassisk kunstart og nødvendigt fundament for nogle af de nyere strømninger og discipliner. Og bring billedkunsten i front i forhold til samarbejder og crossovers fx til design, kunsthåndværk, arkitektur mv.

2 KORTLÆGNING AF BØRN/UNGE OG BILLEDKUNST

Kortlægningen indledes med en præsentation af analyserammen og et overblik over hele billedkunstfeltet i forhold til børn og unge. Herefter belyses de konkrete tilbud for hhv. *børnegruppen*, *ungegruppen* og *underviserne* på feltet.

2.1 Analyseramme

Undersøgelsen baserer sig på en bred analyseramme med udgangspunkt i, at mødet med billedkunsten har mange mulige resultater – fra glæden ved mødet, over stimulering af indlæring på andre (kreative/boglige) områder, til egentligt arbejde med skabende kunst. Analyserammen omfatter følgende:

- En definition af billedkunst som "*en tradition for kvalificeret udvikling og beherskelse af billedsproglige kompetencer*."¹
- Billedkunst *for, med og af* børn som beskrevet i Børnekulturens netværks kommissorium.
- Billedkunst som selvstændig disciplin og som værdifuldt middel til anden (boglig) læring. Med Bamfords begreb: "*teaching in and teaching through*."²

De aktuelle tendenser på kulturområdet er, at de forskellige kunstarter i stigende omfang krydser ind over hinanden, befrugter, inspirerer og udfordrer hinanden. Dette gælder også på billedkunstområdet, og her er discipliner som design, arkitektur, film/medier især centrale.

I 2006 valgte Børnekulturens Netværk at sætte fokus på arkitektur og design for at ligestille de to områder med øvrige kunstarter for børn og unge. Man arrangerede sammen med en række aktører på feltet i 2008-09 seminarer rundt om i landet for at kortlægge området og inspirere til samarbejde og formidling. På baggrund af processen opstod Landsforeningen arkitektur og design for børn og unge (AD/BU).³

Den specifikke afgrænsning af billedkunsten i forhold til design og arkitektur er dog i praksis vanskelig, samtidig med at det er væsentligt at fastholde eksistensen af en selvstændig *billedkunsthaglig basisdisciplin*. Dette vil indgå som et element i og præmis for analysen.

Ser vi på et samlet overblik over billedkunstilbud til børn, unge og undervisere, ser billedet således ud:

¹ Rune Gade, formand for Statens Kunstråds Billedkunststudvalg og konstitueret formand for Kunstrådet.

² Jf. rapporten *The ildsjæl in the classroom*, Anne Bamford og Matt Qvortrup, 2006.

³ Børnekulturens Netværk har desuden udgivet *BØRN RUM FORM - Arkitektur og design for begyndere* (2010), som sætter fokus på formidlingen til børn og unge.

Figur 1: Samlet overblik

I det følgende belyses de konkrete tilbud for hhv. børnegruppen, der omfatter børn fra 0 til ca. 15 år, ungegruppen, der omfatter de ca. 16-19-årige, og endelig de eksisterende tilbud til underviserne på feltet.

Herudover foretager vi delanalyser af de mest centrale tilbud. Analyserne har udgangspunkt i dels den aktuelle dataindsamling dels øvrige relevante evalueringer og analyser. De fem delanalyser omhandler:

1. Folkeskolen, den obligatoriske undervisning, 1. – 5. klassetrin
2. Gymnasieskolen, undervisning på B- og C-niveau
3. Billedskolerne
4. Billedkunstnerisk Grundkursus
5. Huskunstnerordningen

2.2 Børn og billedkunst (0-15-årige)

Tilbuddene til gruppen *børn* kan deles op i hhv. førskolebørn, som dækker de ca. 0-5-årige, og skolebørn, som omfatter de ca. 6-15-årige. Vi ser på hhv. lovbestemte tilbud, faste tilbud og større åbne tilbud, herunder betydende digitale tilbud.

Som det fremgår af skemaet nedenfor, er der ikke nogle lovpligtige billedkunsttilbud for førskolebørn. Der er i det hele taget relativt få tilbud på området for de 0-5-årige, og udbuddet er kendetegnet ved at være afhængigt af lokalt engagement og initiativ, primært i Billedskoleregi og visse steder via den kommunale børnekulturkonsulent/det lokale børnekulturhus.

Når det gælder gruppen af 6-15-årige, findes lovbestemte forløb i form af obligatorisk grundskoleundervisning, relativt mange tilbud i regi af billedskoler samt en række større, løsere tilbud. Endelig er især tre hjemmesider på forskellig vis centrale.

Skema 1: Børn og billedkunst

	Lovbaserede tilbud	Større faste tilbud	Større løse tilbud
0-5 år		Kulturbørnehaver Der findes 11 kulturbørnehaver fordelt på 10 kommuner. Billedskoler/Kulturskoler Der findes 110 billedskoler fordelt på 83 kommuner. Ca. 1/3 er organiseret sammen med eller i tilknytning til en kulturskole.	Særlige kommunale tilbud Større lokale projekter, herunder "mobile" tilbud og tilbud af mere fast karakter (fx i tværgående samarbejde). Museer og kunsthaller Særlige aktiviteter, herunder museernes tilbud under skoletjenesten og kunstmus.dk.
6-15 år	Folkeskolen Billedkunst er obligatorisk fra 1.-5. klassetrin og frivilligt fra 8.-9. klassetrin. Den obligatoriske undervisning er delt i hhv. 1.-2. klassetrin og 3.-5. klassetrin. Der foreligger undervisningsvejledning samt trinmål for 2. klassetrin og trin- og slutmål for 5. klassetrin. Mange skoler tilbyder billedkunst som valgfag i 8.-9. klasse. Der foreligger undervisningsvejledning. Efterskoler Af landets 264 efterskoler udbydes billedkunst som valgfag på de 68.	Børnekulturhuse Der findes 19 børnekulturhuse, fordelt på 15 kommuner.	Huskunstnerordningen En åben pulje under Statens Kunstråd. Støtte til forløb med professionelle kunstnere i skoler og daginstitutioner. EMU. EMU's webportal tilbyder både opgaver og undervisningsmateriale til folkeskolen. (herunder e-museum). DR. Danmarks Radios hjemmeside "Klatværket" til lærere og elever på 2.-5. klassetrin. "Tegneklubben" til alle børn og unge. Skoletjenesten.dk. Oversigt over museums- og kulturtilbud til folkeskoler (og gymnasier).

I det følgende kommenteres de enkelte tilbud, idet folkeskoletilbuddet, billedskolerne og Huskunstnerordningen analyseres specifikt.

Folkeskolen

Formålet med undervisningen i billedkunst er:

"At eleverne ved at producere, opleve og analysere billeder bliver i stand til at iagttage, reflektere, bruge og forstå billedsprog som et kommunikations- og udtryksmiddel. Eleverne skal i arbejdet med plane, rummelige og digitale billeder tilegne sig færdigheder i og viden om kunst, medier og andre visuelle udtryks- og kommunikationsformer som grundlag for at udtrykke sig gennem billeder og andre visuelle former.

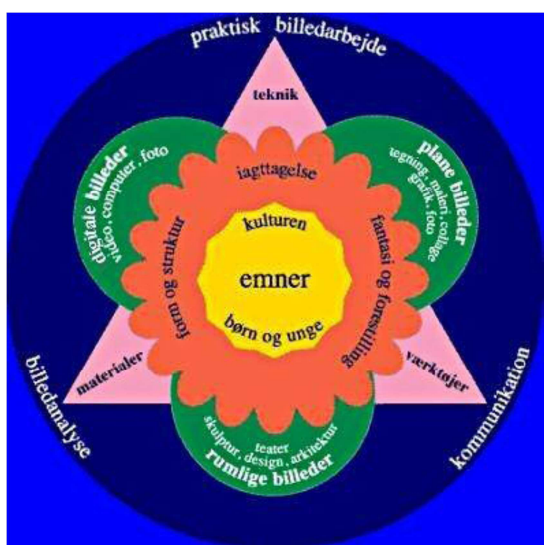
Som deltagere i og medskabere af kultur og som del af deres kreative udvikling og æstetiske dannelse udvikler eleverne deres kundskaber om kunstens og mediekulturens billedformer, som de fremstår i lokale og globale kulturer."⁴

⁴ Fælles mål 2009, Billedkunst, faghæfte 8, Undervisningsministeriet.
<http://www.uvm.dk/service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles%20Maal%202009%20-%20Billedkunst.aspx>

Billedkunst som fag har været underlagt flere ændringer og har skiftet navn fra tegning, til formning, til billedkunst. Faget har som udgangspunkt fastholdt vægtning og prioritet siden folkeskolereformen i 1993, dog med ny bekendtgørelse i 2003, revideret i 2006.

Som fag er billedkunst obligatorisk fra 1-5. klassetrin. Billedkunst indgår i blokken af praktisk/musiske fag med fælles minimumstimetall. Undervisningen i billedkunst er delt i hhv. 1.-2. klassetrin, hvor der er et vejledende timetal på 90 timer over to år, og 3.-5. klassetrin, hvor der er et vejledende timetal på 150 timer over de tre år. Undervisningsministeriet har udformet en undervisningsvejledning samt trinmål for 2. klassetrin og trin- og slutmål for 5. klassetrin. I Fælles mål 2009⁵ fremgår det, at faget omfatter tre hovedområder: Billedfremstilling, Billedkundskab og Visuel kommunikation.

Figur 2: Illustration af tilgangsvinkel og metode i Fælles mål

En del skoler tilbyder endvidere billedkunst som valgfag i 8.-9. klasse. Undervisningsministeriet har ikke et eksakt overblik over, hvor mange kommuner og skoler det drejer sig om, da det typisk skifter fra år til år i forhold til lærerkræfter og øvrige prioriteringer. Billedkunst i form af billedanalyse og medieanalyse fortsætter i dansk frem til 9. Klasse. Den praktiske musiske dimension skal desuden indgå i alle fag, jf. Fælles mål, og er tænkt ind i trinmål og i vejledninger.

En række profilskoler arbejder med billedkunst som fokusområde – det gælder eksempelvis Hadsundvejens Skole i Randers og Sønderbro Skole i København. Her er målet at skabe et fælles sprog med en "musisk-kreativ"-dimension i undervisningen.

Underviserne i grundskoleforløbene er typisk læreruddannede fra en af professionsskolerne, men det er ikke et krav, at man har billedkunst som linjefag. De enkelte kommuner kan selvstændigt beslutte, hvorvidt de vil kræve, at billedkunstlærere er linjefagsuddannede.

⁵ Se note 4.

Delanalyse 1 – Perspektiver på billedkunst i folkeskolen

Tidligere gennemførte evalueringer og analyser

Rapporten 'The Ildsjæl in the Classroom'⁶ om de kunstneriske fag i den danske folkeskole blev udarbejdet i 2006 på opfordring fra det daværende Kunstråd. Rapporten er fortsat det mest centrale vidensgrundlag på området, og konklusioner og anbefalinger i rapporten har dannet baggrund for en række aktuelle udviklingsinitiativer på området.

- Rapporten konkluderer, at kunst og kunstundervisning (herunder billedkunst) ikke anderkendes i den danske folkeskole, men nærmere opfattes som en pause – "a break from the more rigorous aspects of the curriculum".
- Dette skyldes bl.a., at kvaliteten af undervisningen ikke er tilfredsstillende, herunder at der ikke arbejdes med evidens og et sprog for kvalitet og måling af indsatsen.
- Rapporten understreger i forlængelse heraf, at der er behov for at fokusere på undervisning af undervisere.
- Set i et internationalt perspektiv fremhæver rapporten, at de normalt store barrierer for kunstundervisningen – mangel på tid, ressourcer og faciliteter – ikke udgør en barriere i det danske undervisningssystem, hvor disse rammebetingelser grundlæggende fungerer tilfredsstillende. Vurderingen er tværtimod, at disse faciliteter/rammebetingelser ikke udnyttes i tilstrækkelig grad.

Som opfølgning på rapporten nedsatte daværende undervisningsminister Bertel Haarder en tværministeriel rådgivningsgruppe, og i 2009 vedtog regeringen en handlingsplan for styrkelse af de praktiske musiske fag i folkeskolen med bud på en række forsøgsprojekter udsprunget af anbefalingerne i rapporten. Der evalueres pt. på disse forsøg samt status og vilkår for de praktiske musiske fag, herunder kommunernes prioriteringer.⁷

Den aktuelle dataindsamling⁸

- Aktørerne på billedkunstområdet vurderer generelt, at udviklingen i faget billedkunst i folkeskolen betyder, at man i praksis oplever uklarheder om fagets indhold, samspil og afgrænsning fra fx design, kunsthåndværk, arkitektur, filmmediet, grafisk arbejde mv.
- Lærere og faglige miljøer påpeger, at mangel på linjefagsuddannede lærere og efteruddannelsestilbud betyder for løse krav til undervisernes faglighed, hvilket svækker kvaliteten af undervisningen og skaber mindre anderkendelse af faget – også blandt børnene og de unge.
- Samme aktører oplever, at det tilsvarende er svært at tale om kvalitet i børnenes udøvelse, og at man derfor værger sig ved at opstille kvalitetskrav – til undervisningen og børnenes produkter. Kvalitet i processen bliver derfor det fremherskende kvalitetskriterium.
- I forlængelse af ovenstående oplever man generelt et behov for styrket italesættelse og formidling af faget og dets afgrænsning – både internt (ift. professionen) og eksternt. Mange efterspørger eksempelvis en fælles formidlingsinstitution med et bredt fokus på formidling af billedkunst.

⁶ *The Ildsjæl in the Classroom, A Review of Danish Arts Education in the Folkeskole*, Anne Bamford og Matt Qvortrup, 2006.

⁷ Rapporten udarbejdes af konsulentfirmaet Rambøll og er i skrivende stund (november 2011) endnu ikke offentliggjort.

⁸ Omfattende vores desk research, spørgeskema, interviews og fokusgrupper (september-oktober 2011).

Efterskoler med billedkunst

Af landets 264 efterskoler udbydes billedkunst som valgfag på de 68. Efterskoleforeningen har ikke noget overblik over, hvilke skoler som udbyder billedkunst som en væsentlig del af deres profil.

Kulturbørnehaver

Samlet set er der 11 kulturbørnehaver i landet, fordelt i 10 kommuner (to i Kolding Kommune). Opgørelsen er baseret på oplysninger fra Børnekulturens Netværk⁹ og efterprøvet i vores rundbordssamtaler og spørgeskemaundersøgelse. Hverken Kommunernes Landsforening eller BUPL har overblik over antallet af kulturbørnehaver.

Kulturbørnehaver er ikke et fast begreb med et bestemt koncept. De enkelte institutioner udfolder begrebet forskelligt, afhængig af de lokale muligheder. En af de første kulturbørnehaver blev etableret i Fredericia i 2009. Her betyder det, at børnene i mindre grupper i ugens løb skiftes til at "gå over vejen" fra institutionen Gades Gaard til Den Kreative Skole. Her deltager de i musiske og kreative lege og aktiviteter inden for musik, drama og billedkunst. Institutionen er opnormeret (ift. de øvrige af kommunens daginstitutioner) med henblik på at sikre koordinering og sammenhæng. Lærerkrafterne er de samme faglærere, som underviser de ældre børn (grundskolebørn) i de pågældende fag i Den Kreative Skole (se nedenfor om billedskoler).

Billedskoler/Kulturskoler

Der er ca. 110 kommunale billedskoler, fordelt på 83 kommuner¹⁰. Det er frivilligt for en kommune, hvorvidt man etablerer en billedskole, og hvordan den i så fald organiseres og finansieres. Nogle billedskoler er organiseret som foreninger, andre i tilknytning til et museum eller et kulturhus.

Ca. 1/3 af billedskolerne har tilknytning til – og er til tider organiseret sammen med – en samlet kulturskole. Ifølge Dansk Musikskolesammenslutning og Danske Musik- & Kulturskoleledere kan ca. halvdelen af de 100 eksisterende musikskoler betegnes som musik- og kulturskoler. Danske Musik og Kulturskoleledere arbejder på at skabe en fælles lovgivning på kulturskoleområdet.

⁹ Se <http://www.boernogkultur.dk/skole-dagtilbud/dagtilbud/kulturbørnehaver/>

¹⁰ Tallene i afsnittet stammer fra *Billedskoleundersøgelse – kortlægning og dokumentation* gennemført af Landsforeningen Børn, Kunst og Billeder 2010.

Billedskolerne har budgetter fra under 50.000 kr. til over 1 mio. kr. og tilsvarende store forskelle i deltagerbetaling – fra 2-400 kr. til over 1.000 kr. per halvår.

Elever i grundskolen er den største målgruppe for billedskolerne. Ret få skoler har særlige tilbud for førskolebørn, mens ca. 1/4 har ungdomshold/talenthold. En del billedskoler gennemfører således kortere åbne forløb for forskellige målgrupper (bl.a. førskolebørn og familier) udover de normale aktiviteter. Eksempelvis udbyder man i Mariager Fjord¹¹ et familieforbud over fire gange á fire timer – 200 kr. for børn og 400 kr. for voksne plus materialeudgifter.

Underviserne på billedskolerne er typisk uddannede kunstnere og billedkunstlærere, og involveringen af professionelle kunstnere i billedskoleundervisningen prioriteres generelt højt.

Delanalyse 2 – Perspektiver ift. Billedskolerne

Tidligere gennemførte evalueringer og analyser

Landsforeningen Børn, Kunst og Billeder har i en længere årrække dokumenteret rammer og indhold i billedskolearbejdet. Den seneste undersøgelse fra 2010 konkluderer, at:

- Der er et lille fald i antallet af billedskoler fra 2002 (116 billedskoler) til 2010 (110 billedskoler).
- Billedskolerne i stigende omfang ansætter kunstnere samt andre faggrupper som fx kunsthistorikere, designere, grafikere, scenografer m.fl.
- Ca. 14.660 børn om året deltager i billedskolernes undervisning (inkl. skoleprojekter).
- 1/3 af billedskolerne får kommunalt tilskud på mellem 50 og 200.000 kr. I nogle billedskoler indgår økonomien i et samlet budget for institutionen (fx museum eller kulturhus).

Det tidligere Kunstråd igangsatte i 2006 forsøg med Kulturskoler, herunder billedskoler - med det mål at styrke kunstundervisningstilbuddene i kommunerne. Det skulle bl.a. ske gennem mere ambitiøse kvalitetskrav til undervisningen og etablering af nye organisations- og samarbejdsformer. Forsøgene blev evalueret i 2008.¹²

Billedskolerne var centrale i den del af forsøget, der handlede om Kulturskoler. Evalueringen konkluderer, at:

- Projekterne i høj grad har styrket de deltagende børn og unges bevidsthed om kunst, og at børnene og de unge har fået stort personligt udbytte.
- Puljen har synliggjort vigtigheden af kommunale tilbud til børn og unge og har i høj grad har bidraget til en højnelse af kvaliteten af kunstundervisningen i de deltagene kommuner.
- Forsøgsperioden samlet set har været for kort set i relation til det strukturelle, organisatoriske fokus i forsøget.

En nyere og mere uddybende beskrivelse af billedskolernes arbejde kan findes i publikationen "Billedskoler i Danmark – med pensler og pixels". (November 2011), som netop er udarbejdet af Landsforeningen Børn, Kunst og Billeder i samarbejde med Børnekulturens Netværk.¹³

¹¹ Se fx <http://www.mariagerfjordkulturskole.dk/Billedkunst.html>

¹² Evaluering af Huskunstnerordningen og Puljen til forsøg med Kulturskoler, Billedkunstneriske Grundkurser mv., Pluss Leadership for Statens Kunstråd, december 2008.

¹³ Billedskoler i Danmark – med pensler og pixels, Landsforeningen Børn, Kunst og Billeder i samarbejde med Børnekulturens Netværk, november 2011, Publikationen er endnu ikke offentliggjort.

Hovedpunkter fra den aktuelle dataindsamling¹⁴

- Aktørerne vurderer samstemmende, at billedskolerne er et meget centralt tilbud på billedkunstrådet til særligt elever i grundskolen, og at undervisningen generelt er på et højt fagligt niveau med stor inddragelse af professionelle kunstnere.
- Vurderingen er dog også, at der er meget store forskelle på billedskolerne og på, hvordan billedskolearbejdet prioriteres i de enkelte kommuner – ofte afhængigt af den enkelte kommunes generelle tradition for at arbejde med kunst og børnekultur og af engagementet hos lokale ildsjæle.
- Mange af respondenterne i kommunerne understreger, at den meget varierende deltagebetaling på billedskolerne skaber et ulighedsaspekt i adgangen til billedkunstundervisning for børn og unge. Denne ulighed forstærkes af land-by problematikker ift. udbud af og afstand til relevante tilbud og kvalificeret undervisning.
- Aktørerne fra kommuner og de faglige miljøer påpeger behovet for en samlet statslig bevågenhed, herunder statslig medfinansiering af billedskolerne, en central instans og/eller decideret lovgivning, der kan være med til at sikre en vis ensartethed og kvalitet i undervisningen.

Børnekulturhuse

Der findes 19 børnekulturhuse, fordelt på 15 kommuner. Husene er organiseret og finansieret på meget forskellig vis. Hovedparten af børnekulturhusene arbejder med billedkunst, men det er ikke muligt endegyldigt at fastslå, i hvor mange huse og på hvilket niveau der arbejdes med billedkunst, da der er stor variation i kulturhusenes tilbud fra sæson til sæson.

Børnekulturhus Ama'r på Amager i København tilbyder til daglig værksteder og arrangementer med professionelle kunstnere og specialister for børn fra 0 - 18 år; alene, med deres familie, eller med deres respektive skoler og institutioner. "Nicolai for børn" i Kolding er for børn i alderen 2-12 år. Husets tilbud er rettet mod både børnefamilier, skoler og daginstitutioner. Når entrébilletten er løst, kan børn og voksne gå på opdagelse i det 1.300 m² store indendørs areal.

Særlige kommunale tilbud

I kommunerne findes en lang række forskelligartede tilbud og projekter – primært for børn i skolealderen. Det gælder "mobile" tilbud, hvor kunstnere besøger dagtilbud, skoler, SFO'er, og tilbud af mere fast karakter fx i samarbejde med billedskoler, børnekulturhuse, biblioteker og museer (sidstnævnte uddybes særskilt nedenfor).

Der er både tale om traditionel billedkunstundervisning og kunstneriske processer/forløb fx igangsat af den lokale børnekulturkonsulent, et børnekulturhus, af institutionerne selv, eller som en del af større indsatser fx under en kulturaftale eller større projekter finansieret af puljer/fonde. Det er dog meget forskelligt, hvordan den enkelte kommune prioriterer igangsættelsen af særlige initiativer på området, og ofte er indsatserne meget personafhængige.

Særligt billedskolerne er centrale ift. de særlige kommunale tilbud (jf. også ovenfor). En del billedskoler gennemfører kortere åbne forløb for forskellige målgrupper udover de normale aktiviteter. Det gælder fx forløb i børnehaver og aktiviteter for førskolebørn og deres familier. Mange kommuner fremhæver også tilbud i ung-

¹⁴ Se note 8.

domsskoler, hvor indsatsen dog er meget afhængig af personalets interesser og engagement.

Som en større, konkret, landsdækkende aktivitet er DM i Tegning en del af den årlige Tegnefestival, som afvikles i et samarbejde mellem Horsens Museum og Horsens Billedskole. Målgruppen er 9-17 årige på landets folkeskoler, efterskoler og gymnasier.¹⁵

Inddragelsen af professionelle kunstnere vægtes generelt højt i de kommunale tilbud, og der er ofte tale om samarbejde mellem professionelle kunstnere og billedkunstlærere/(kunst)pædagoger.

Tilbud på museer og kunsthaller

En lang række kunstmuseer har forskellige former for skoletjeneste eller formidlingsaktiviteter for både børn, familier og unge. Fra omvisningsforløb målrettet børnegrupper eller skoleklasser til omfattende strukturerede tilbud med fokus på kunstneriske processer eller åbne værksteder for førskolebørn og deres familier. Ligeledes tilbydes enkelte steder særlige kompetenceudviklingsforløb for lærere og pædagoger.

Statens Museum for Kunst, ARoS, Louisiana, Arken og Kunsten i Aalborg er eksempler på kunstmuseer, som har nogle meget udviklede tilbud. Disse museer har undervisningsforløb målrettet alle skoletrin, også ungdomsuddannelserne, med udgangspunkt i samlingerne og med omfattende materialer i form af elevopgaver, lærervejledninger mv. Herudover tilbyder man åbne kurser, kreativt børneværksted og lignende. Alle museer har fra 2007-2010 haft mulighed for at søge særlige udviklingsmidler i Kulturarvsstyrelsen med henblik på at styrke formidlingen, herunder til børn og unge. Kulturarvsstyrelsen yder støtte til museernes arbejde med formidling og igangsætter udviklingsinitiativer. Formidlingsindsatsen evalueres i øjeblikket. Kulturarvsstyrelsen har ligeledes en pulje målrettet digitale formidlingsprojekter på museerne.

Der findes seks større kunsthaller. Tre i København, en på Fyn og to i Jylland. De arbejder med billedkunst i forskellige udtryksformer og har jævnligt tilbud for børn og unge. Den årlige sanseudstilling på Brandts er specifikt målrettet børn og unge, og Nikolaj Kunsthall i København tilrettelægger hvert år en særlig kunstudstilling for børn, der giver børn mulighed for at undersøge og prøve kræfter med samtidskunstens virkemidler og motiver.

Huskunstnerordningen

Huskunstnerordningen blev i gangsat i 2004. Ordningen er en åben pulje under Statens Kunstråd. Ordningen var i første etape funderet på midler fra Statens Kunstråds budget, idet rådet ønskede at undersøge ordningens effektivitet ift. børns/unges møde med professionel kunst og kunstnere.

Huskunstnerordningen retter sig mod hele gruppen af børn og unge fra 0 til 19 år, herunder både vuggestuer, børnehaver, dagplejer, folkeskoler, privatskoler, SFO/fritidshjem samt efterskoler, specialskoler, gymnasier og HF. Den har til formål "at fremme børns og unges møde med kunst og give dem et indblik i den professionelle kunstneriske proces gennem projekter af kortere eller længere varighed"¹⁶. Aktiviteterne er workshops, arbejdsende værksteder mv. Ordningen sikrer

¹⁵ www.tegnefestival.dk

¹⁶ <http://www.kunst.dk/alle-tilskud/tilskud/huskunstnerordningen/>

75 % af kunstnernes honorar plus evt. dækning af rejser, ophold og diæter. Der gives ikke tilskud til materialer.

Ordningen omfatter samtlige Statens Kunstråds kunstarter, men langt hovedparten af ansøgningerne om gennemførelse af huskunstnerprojekter tager udgangspunkt i billedkunstneriske forløb, hvilket også afspejler sig i de endelige tilskud til projekter. I 2011 fik ordningen 262 ansøgninger, heraf var ca. halvdelen (124) billedkunstprojekter. 159 projekter fik tilsagn om støtte, heraf var lidt under halvdelen (40 %) billedkunstprojekter. Arkitektur og design kan også støttes, hvis projekterne har en væsentlig kunstnerisk dimension.

I Huskunstnerprojekter er det professionelle kunstnere, der underviser/faciliterer, og tilrettelæggelsen foregår typisk i et samarbejde med pågældende lærere.

Delanalyse 3 – Perspektiver på Huskunstnerordningen

Tidligere gennemførte evalueringer og analyser

Huskunstnerordningen blev evalueret i 2008¹⁷. Langt størstedelen af ansøgningerne om huskunstnerprojekter har fra ordningens begyndelse taget udgangspunkt i billedkunsten (eller tværkunstneriske processer, hvor billedkunst indgår) og ordningen er dermed helt central på billedkunstområdet. Evalueringen konkluderer, at:

- Huskunstnerordningen er meget velfungerende – som overordnet program og i forhold til de enkelte forløb/processer.
- De deltagende børn får stort udbytte – oplevelsen af at være skabende, at få lov til at bryde rammer og få sat nye kompetencer i spil fremhæves af de involverede professionelle voksne.
- Selv relativt korte forløb sætter dybe spor hos både elever og lærere, og at netop vægtningen af den professionelle kunst *kombineret* med krav til kunstnerens formidlingsevner, er helt afgørende for resultaterne.

Kunstrådet ønskede i 2009 at "videregive" forsøget til de etablerede systemer for herved at kunne prioritere nye indsatser. Dette er endnu ikke sket, men ordningen blev i første omgang videreført som resultat af et massivt pres fra et samlet kunstliv. Den aktuelle Huskunstner-etape er således funderet på en finanslovsaftale i november 2009, med en bevilning på godt 40 mio. kr. over fire år gældende frem til og med 2013. Herefter er ordningens eksistens uvis.

Den aktuelle dataindsamling¹⁸

- Aktørerne vurderer samstemmende, at Huskunstnerordningen er meget velfungerende og afgørende for børn og unges møde med den professionelle billedkunst.
- Aktørerne konkluderer desuden, at inddragelsen af kunstnerne som undervisere højner kvaliteten i undervisningen generelt.
- Det understreges, at Huskunstnerprojekter blot fungerer som nedslag i det længerevarende forløb i billedkunstundervisningen. De kontinuerlige forløb er afgørende, hvis man på den længere bane vil sikre børnenes og de unges interesse for og anerkendelse af billedkunsthaget. Huskunstnerordningen skal således fungere i et samspil med en kvalificeret undervisning i grundskolen.
- Både kunstnere og lærere/pædagoger oplever desuden, at man bruger uforholdsmæssigt mange ressourcer på den administrative proces *forud* for selve mødet mellem kunstneren og børnene, hvor resultaterne opstår.

¹⁷ Se note 12.

¹⁸ Primært baseret på fokusgrupper og interview.

EMU Danmarks Undervisningsportal, UniC

EMU er en portal, som på billedkunstrådet primært retter sig mod lærere og elever i folkeskolen. Som lærer kan man hente inspiration til at fremstille egne undervisningsforløb med både fag faglige og tværfaglige forløb, mens man som elev kan finde temaer og værktøjer til at arbejde med billedkunst i skolen eller i fritiden, niveauopdelt efter hvilket klassetrin man befinder sig på.

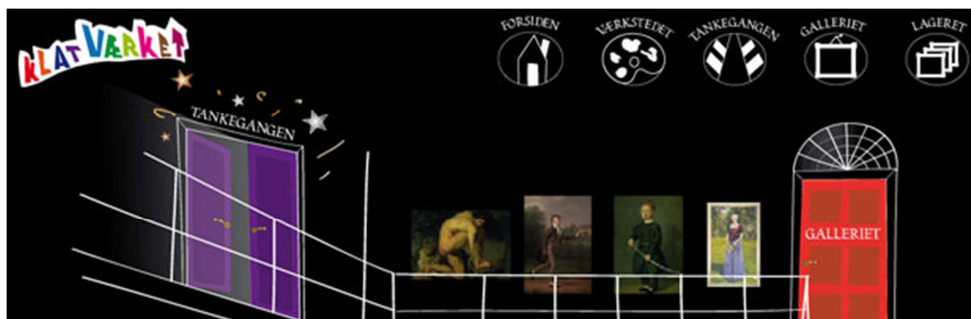
E-museum.dk er et undersite til EMU-portal, som via 35 digitale undervisningsmaterialer giver øget adgang til undervisningsmidler fra de statslige og statsanerkendte museer. Målgruppen for portalen er primært lærere i grundskolen og på ungdomsuddannelserne samt de ældste elever i grundskolen, på ungdomsuddannelserne og de studerende på professionshøjskolerne.

Learning Museum er et udviklings- og samarbejdsprojekt, som løber i perioden 2011-2013, og som har til hensigt at styrke og udvikle samarbejdet mellem museumsverdenen, læreruddannelserne og skoleverdenen.

DR

Danmarks Radio arbejder med en række interaktive muligheder på billedkunstrådet. Klatværket, DR Undervisning¹⁹, er et "værkstedorienteret digitalt undervisningsmateriale", som det hedder på hjemmesiden. Klatværket lever op til trinmålene i billedkunst for 2 (3.)- 5. klassetrin og er designet til undervisning på interaktive tavler.

Sitet er udviklet af DR Undervisning i samarbejde med Statens Museum for Kunst og med assistance fra eksterne, nordiske støtte midler, idet sitet indeholder værker fra danske og nordiske museer.

Fra DR's hjemmeside

"Tegneklubben" er en interaktiv tegneklub på nettet for alle børn og unge, der gerne vil være gode til at tegne. I forbindelse med tegneklubben formidler DR en række relaterede funktioner; konkurrencer, "tegne-tv", tegneskole mv.²⁰

Skoletjenesten.dk

Skoletjenesten er en pædagogisk service, der udvikler, tilrettelægger og gennemfører undervisningstilbud for folkeskolen, gymnasiet/HF og VUC (AVU / HF-afd.). Tjenesten er udviklet i et samarbejde mellem Københavns Kommune, Frederiksberg Kommune, kommunerne på Sjælland, Lolland og Falster og en række museer, kulturinstitutioner og uddannelsessteder.

¹⁹ <http://www.dr.dk/skole/Billedkunst/Klatvaerket/Klatvaerket>

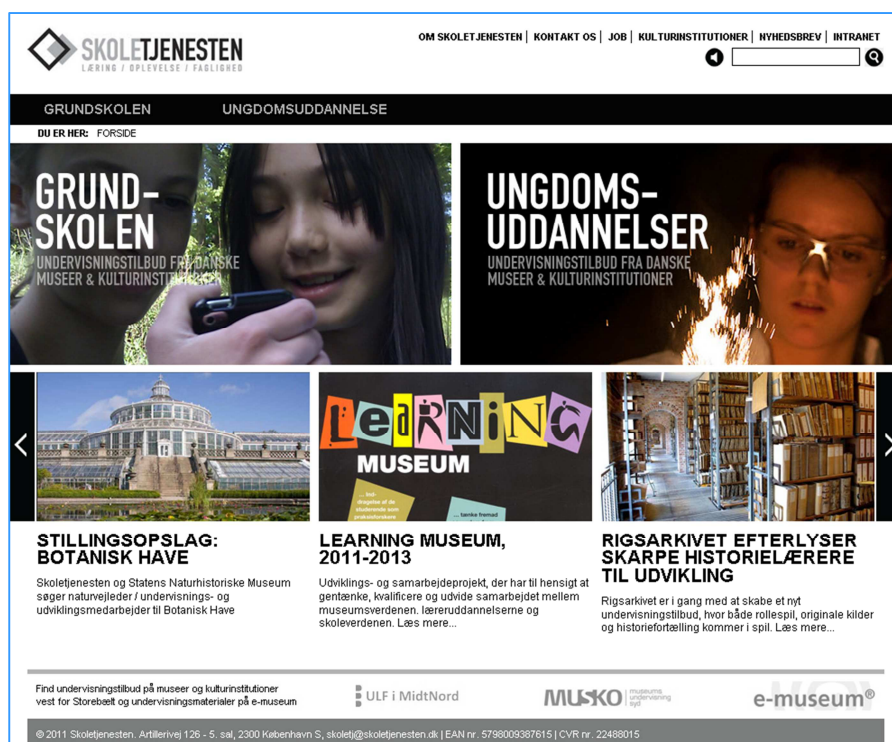
²⁰ <http://www.dr.dk/Ramasjang/Tegning>

Samarbejdspartnere og primære brugere omfatter kommunerne øst for Storebælt, og derfor kaldes Skoletjenesten også Skoletjenesten på Sjælland. Skoletjenesten administreres af Københavns Kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningen.

Skoletjenesten.dk er den tilhørende hjemmeside. Her formidles viden, aktiviteter, undervisningsforløb mv. til hhv. grundskole og gymnasium, HF og VUC, og inden for kulturhistorie, naturvidenskab, Kunst-Arkitektur-Design samt Film-Musik-Teater-Dans.

Man arbejder i øjeblikket på at etablere en skoletjeneste i Jylland med udgangspunkt i et 3-årigt forsøg igangsat i 2009, støttet af Kulturarvsstyrelsen. Her etableres Center for Museumsundervisning i Region Midt og Region Nord: "Museumsundervisning MidtNord" og Center for Museumsundervisning i Region Syd: "MUSKO – Museumsundervisning Syd".

Centrenes rolle er dels at opbygge et landsdækkende netværk for museumsundervisning, dels at opbygge regionale og lokale netværk om museumsundervisning. Netværkene skal hjælpe til kontakter mellem museer og uddannelsesinstitutioner.

2.3 Unge og billedkunst (16-19 år)

Tilbuddene til gruppen *unge* har vi ligeledes delt op i hhv. lovbaserede tilbud, faste tilbud og større åbne tilbud, herunder betydende digitale tilbud.

Som det fremgår af skemaet nedenfor, er gymnasiet, produktionsskolerne og højskolerne lovboundne. Tilbuddene har meget forskellig karakter og målgrupper.

Under større faste tilbud er Billedkunstnerisk Grundkursus (BGK) central, mens billedskolerne i kommunerne ikke har unge som den primære målgruppe. Her spiller diverse kunstskeoler en større rolle. Ser vi på de større løse tilbud, er de væsentligste tilbud primært koblet til undervisningen i gymnasiet.

Skema 2: Billedkunst for unge

	Lovbaserede tilbud	Større faste tilbud	Større løse tilbud
16-19 år	Gymnasiet/STX og HF - Billedkunst på B-niveau - Billedkunst på C-niveau. Produktionsskoler 69 produktionsskoler har billedkunst som prioriteret fag/aktivitet. Højskoler Forskellige forberedende kurser og højskoler mhp. senere optagelse på kreative videregående uddannelser. 11 højskoler, 2 ungdomshøjskoler og ca. 5 daghøjskoler har billedkunst som prioriteret fag/profil.	Billedskoler Ca. en fjerdedel af billedskolerne gennemfører forløb for unge over 16 år. (Beskrevet ovenfor) Billedkunstnerisk Grundkursus Der findes 10 BGK'er fordelt over landet. Kunstskeoler Ca. 10 kunstskeoler, som tilbyder forløb og kurser af varierende omfang. Kulturskeoler (Beskrevet ovenfor)	Særlige kommunale tilbud Større lokale tilbud Museer og kunsthaller (Beskrevet ovenfor) Huskunstnerordningen (Beskrevet ovenfor) Den digitale billedskole Er en del af Kunsten i Aalborg. Henvender sig både til udskoling i folkeskolen og STX og HF. Skoletjenesten.dk. (Beskrevet ovenfor)

I det følgende kommenteres de enkelte tilbud, idet gymnasieskoletilbuddet og de billedkunstneriske grundkurser analyseres specifikt.

Gymnasiet/STX og HF

Gymnasireformen har betydet, at billedkunst ikke længere er et obligatorisk fag, men kan tilvælges som B- og C-niveau. Elever kan vælge billedkunst på B-niveau, hvilket betyder 200 undervisningstimer, eller de kan vælge billedkunst på C-niveau, som et af tre mulige kreative valgfag, hvilket betyder 75 undervisningstimer.

Alle elever i de almene gymnasier skal som minimum vælge et fag på C-niveau inden for det kunstneriske fagområde. Det vil sige enten musik, billedkunst eller medier. Undervisningsministeriet anslår, at ca. 33 % af eleverne i det almene gymnasium vælger billedkunst på C-niveau, mens ca. 3 pct. vælger det på B-niveau. På HF er tallet lidt højere, her er det ca. 35 %, som vælger billedkunst på C-niveau og 6 %, som vælger det på B-niveau. Gymnasireformen har betydet en nedgang på 75 procent i antallet af billedkunsthold på landets almene gymnasier. Dette bakkes op af en rapport fra Danmarks Evalueringsinstitut (2009), som evaluerede gymnasireformen efter det første gennemløb på de treårige uddannelser. Her blev det understreget, at billedkunst har oplevet en *kraftig tilbagegang* i elevtilslutningen.²¹ En mere generel uddybning af reformens betydning for de kunstneriske fag vil blive præsenteret i delanalyse 4 nedenfor.

Undervisningsministeriet har udformet lærerplaner og vejledninger for begge niveauer. En af de primære forskelle på C-niveau og B-niveau er, at hvor eleverne på C-niveau forventes at kunne skelne mellem personlig oplevelse af visuelle ud-

²¹ Gymnasireformen på hxx, htx og stx, Danmarks Evalueringsinstitut, 2009.

tryk og analytisk tilgang, skal eleverne på B-niveau forklare denne forskel, ligesom de skal forklare karakteristiske træk for forskellige kunstperioder og ikke blot skelne mellem dem, som det forventes på C-niveau. Endelig sættes der større kvantitative krav til det skabende arbejde, alene qua det større timeantal, billedkunst på B-niveau har til rådighed.

Billedkunstnerisk Grundkursus er skrevet ind i gymnasiereformen, således at man som elev på BGK kan få forlænget sin gymnasieuddannelse med et ekstra år.

På flere gymnasier i landet har man desuden særligt fokus på billedkunsten gennem samarbejder/partnerskaber mellem gymnasier og museer. Fx gennem projekter som Interface i Region Midtjylland (ca. 30 museer deltager i projektet, heraf er 10 kunstmuseer) og "KULT" i Region Hovedstaden". KULT er et samarbejde mellem fire københavnske gymnasier, som samarbejder med etablerede kunstneriske institutioner (museer, ensembler og teatre) eller kunstneriske læreanstalter som Filmskolen, Kunstakademiet, Forfatterskolen og Musikkonservatorierne. KULT ønsker at udvide projektet og evt. blive landsdækkende. Tilsvarende ønsker eksempelvis Horsens Gymnasium i samarbejde med Horsens Kunstmuseum at udbyde en ny 4-årig linje med fokus på billedkunst.

Som et særligt tiltag åbnede i august 2010 Gefion Gymnasium med en specifik billedkunstprofil. Gymnasiet er nabo til Statens Museum for Kunst, og samarbejdet mellem gymnasium og museum betyder, at man som elev på gymnasiets studieretning for engelsk, billedkunst og samfundsfag også er en del af Statens Museum for Kunst. Samarbejdet er også et led i museets udforskning af, hvad der sker, når elever og lærere ikke længere blot er på kort visit, men bruger museet som læringsrum og klasselokale over længere tid. Der foreligger endnu ikke evaluering af forløbet.

Underviserne i billedkunst på gymnasiet er hovedsagligt universitetsuddannede – fx kunsthistorikere eller tilsvarende.

Delanalyse 4 – Perspektiver ift. gymnasieskolen

Tidligere gennemførte evalueringer og analyser

I en evaluering af det kunstneriske fagområde på STX og HF fra 2009²² undersøger EVA fagområdets stilling efter gymnasiereformen. Hovedkonklusionerne ridses op i det følgende:

- Evalueringen viser, at reformen har skabt en række ændringer i forhold til det kunstneriske fagområde (musik, dramatik, billedkunst, mediefag, design og dans). Det drejer sig dels om ændringer for fagområdet betragtet som helhed, dels om forskydninger de kunstneriske fag imellem.
- Den praktisk-produktive dimension i de kunstneriske fag har fået en svagere placering efter reformen, mens den teoretiske dimension omvendt er blevet styrket. Sammenlignet med de fagbilag, der gjaldt før reformen, er den teoretiske dimension for de kunstneriske fag generelt opprioriteret i de gældende læreplaner for begge uddannelser. Den praktiske dimension skal i vid udstrækning kobles sammen med og give anledning til teoretiske overvejelser. Ændringen er mest udtalt i faget billedkunst, der ellers har en lang tradition for en betragtelig praksisdimension.

²² Evaluering af det kunstneriske fagområde på STX og HF, Danmarks Evalueringsinstitut, EVA (2009).

- En stor andel af stx-eleverne vurderer, at de kunstneriske fag fylder for lidt i deres uddannelse. Det synes vanskeligt at dække efterspørgslen efter kunstneriske fag på stx-uddannelsen efter reformen.
- Prøvedimensionen for kunstneriske fag på C-niveau, som er en reformfrembragt nyskabelse på begge uddannelser, har bidraget positivt til elevernes/kursisternes arbejdsmoral og motivation.

Den aktuelle dataindsamling²³

- Lærere og aktører fra det faglige miljø pointerer, at hvor man tidligere havde en markant praktisk dimension og en tradition for, at billedkunstnere var ansat på gymnasiet som undervisere i billedkunst, er faget nu i højere grad en akademisk/teoretisk disciplin.
- Aktørerne vurderer, at der er taget initiativ til mange supplerende tiltag på det billedkunstneriske område over hele landet, og på mange niveauer, men at man generelt mangler dialog mellem aktørerne. Der foreslås et forum eller en form for netværksdannelse for billedkunstundervisere/formidlere.
- Der efterspørges ligeledes mulighed for netværksdannelse blandt unge i og uden for gymnasierne med interesse for billedkunst – et seriøst, professionelt kunstnerisk forum – og herunder gerne forskellige udstillingsmuligheder af professionel karakter.

Produktionsskoler

Ifølge lov om Produktionsskoler²⁴ skal disse tilbyde "undervisningsforløb, der er baseret på praktisk arbejde og produktion. Tilbuddet gives til unge under 25 år, som ikke har gennemført en ungdomsuddannelse, og som ikke umiddelbart har forudsætninger for at påbegynde en sådan uddannelse". 8 ud af 10 elever er under 21 år ifølge Undervisningsministeriet²⁵.

Der er aktuelt ca. 78 produktionsskoler, hvoraf det anslås, at ca. 69 udbyder undervisning i billedkunst²⁶. Produktionsskolerne definerer dog billedkunst meget bredt – som visuel kommunikation.

Fx har man i Multicenter Syd på Nykøbing Falster faget Kreativ Service, hvor eleverne bl.a. beskæftiger sig med tegning, formgivning og maleri. Et andet eksempel er Projekt Atelieret på AFUK i København, hvor man kan beskæftige sig med, grafiske tryk, installationer og skulpturer.

Højskoler

Der er aktuelt 73 folkehøjskoler, hvoraf det anslås, at ca. 11 har billedkunst som prioriteret fag/aktivitet. Især 4 højskoler har kunst som særlig profil eller brand og fungerer som en slags uformel forskole/entre til kunstakademierne.

En af disse er Kunsthøjskolen i Holbæk. Her kan man på både lange og korte kurser arbejde med maleri, skulpturdesign og kunsthistorie. Et tilsvarende eksempel er Krabbesholm Højskole, hvor man arbejder med kunst, arkitektur og design med henblik på at bestå optagelsesprøven på fx et af kunstakademierne.

Desuden findes fem daghøjskoler og to ungdomshøjskoler, hvor billedkunsten prioriteres.

²³ På baggrund af desk research, fokusgrupper og interviews.

²⁴ Lov nr. 1616, 22. december 2010 og lovbekendtgørelse 887, 5. juli 2010.

²⁵ <http://www.uvm.dk/service/Statistik/Erhvervsuddannelserne/Produktionsskoler.aspx>

²⁶ Jf. Produktionsskoleforeningen.

Billedkunstneriske Grundkurser

Der findes i alt 10 Billedkunstneriske Grundkurser (BGK) fordelt i hele landet. BGK er et treårigt kursus med ca.10 timers undervisning om ugen 36 uger årligt. Formålet er at uddanne og forberede til optagelse på en videregående uddannelse inden for kunst, design, arkitektur, kultur mm..

BGK henvender sig til børn og unge mellem 16 og 25 år og er tilrettelagt, så de unge sideløbende kan følge en ungdomsuddannelse som fx gymnasiet/HF.

Eleverne optages på baggrund af indsendte værker og en personlig samtale.

BGK'erne er opstået med udgangspunkt i lokale initiativer understøttet af det tidligere Statens Kunstråds forsøg med Kulturskoler, Billedkunstneriske grundkurser mv. i perioden 2006-09. BGK'erne er inspireret af Musikalsk Grund Kursus (MGK), der igennem mange år har forberedt unge til landets musikkonservatorier.

Der er ikke længere statslige midler til finansiering af BGK'erne, og der er stor forskel på den lokale finansiering. Hvor det ikke koster noget for eleverne at gå på BGK Syd, koster det 4.000 kr. per halvår for at gå på BGK Holstebro.

Halvdelen af BGK'erne er placeret i tilknytning til et museum, den anden halvdel i tilknytning til en kulturskole eller i et kulturhus. Underviserne er typisk uddannet på et af kunstakademierne eller er selv skabende kunstnere.

Arken – Billedkunstnerisk Grundkursus

Delanalyse 5 – Perspektiver på Billedkunstnerisk Grundkursus

Tidligere gennemførte evalueringer og debatter

Forsøg med Billedkunstnerisk Grundkursus blev evalueret i 2008 som tidligere omtalt under delanalyse 2 om billedskoler.²⁷ Hovedpunkterne specifikt vedrørende BGK'erne ridses op nedenfor:

- BGK har i høj grad styrket bevidsthed om og forståelse af kunst hos de deltagende samt bidraget til talentudvikling og udvikling af vækstlaget. Det gælder også i udkantsområder med kun få professionelle kunstnere, hvor BGK giver de unge en mulighed for at møde kunst og afprøve/udvikle egne kunstneriske, kreative talenter.
- Forsøget med BGK har givet de unge en mulighed for at udvikle sig personligt, fagligt og kunstnerisk – i samvær med andre talenter. Flere respondenter fremhæver, at BGK åbner de unges opmærksomhed mod en bred vifte af fremtids- og uddannelsesmuligheder – udover de rent kunstfaglige. Uddannelsen vægter en bred afklaring i forhold til de mange kreative/kunstneriske fag - fx ingeniør, arkitektur, design, kunsthistorie.
- De høje krav til undervisernes kunstfaglighed fremhæves som en fordel både for de unge, kunstnerne og forsøgene som helhed.
- BGK og forsøget har betydet væsentligt mere tværkulturelt samarbejde i kunstundervisningen. Alle kunstarterne egner sig som grundkursusfag, men billedkunsten opleves som den bredeste og umiddelbart nemmest tilgængelige.

Den aktuelle dataindsamling²⁸

- Aktørerne vurderer samstemmende, at gymnasierne har nedprioriteret særligt den praktiske del af kunstundervisningen, og at BGK'erne udfylder et tomrum i uddannelsessystemet- også i relation til andre kreative/kunstneriske fag som arkitektur og design.
- Aktører fra BGK'erne understreger, at man med det meget beskedne statslige tilskud fra ovennævnte forsøg med BGK har styrket det kunstneriske potentiale i provinsen markant, og at man med relativt få midler ville kunne sikre BGK'ernes fortsatte eksistens. Det skyldes ikke mindst, at BGK sammenlignet med de musikalske grundkurser (MGK) har den fordel, at der i højere grad kan undervises i hold.
- Samme aktører pointerer, at fremtiden for BGK'erne er meget usikker med den nuværende mangel på statslig finansiering.

Kunstskoler

Der findes ca. 10 kunstskoler med særlige profiler inden for bl.a. tegning, maling og fotografi. Flere skoler har særligt fokus på forberedelse til videre kunstnerisk uddannelse.

Eksempelvis har kunstskolen Spektrum fokus på unge, som ønsker at søge ind på kunstneriske uddannelser eller censurerede udstillinger. Her tilbydes moduler á 2 måneder; nogle elever går på skolen i op til et år. Århus Kunstakademi tilbyder en fireårig kunstuddannelse inden for maleri, skulptur, medie eller keramik, foruden en række kortere kurser inden for kunst og kunsthåndværk.

²⁷ Se note 12.

²⁸ Baseret på fokusgrupper, interviews og spørgeskemaundersøgelse.

Særlige kommunale tilbud

Mange af de kommunale ungdomsskoler har tilbud inden for billedkunst og/eller forskellige tværkulturelle kombinationer. Herudover findes der relativt få billedkunstrelaterede tilbud i kommunerne til unge efter grundskolen (udover de allerede nævnte).

Den digitale billedskole

Den digitale billedskole er en del af KUNSTEN i Aalborg. Den henvender sig både til udskoling i folkeskolen og elever i gymnasiet og HF. Her er der seks niveauer af opgaver, som alle tager udgangspunkt i omkring 100 værker fra museets samling og arbejder med forskellige temaer inden for billedanalyse, malerstil og fortolkning af billeder.

2.4 Uddannelse af undervisere og kunstnere

I den ovenstående gennemgang af billedkunstillbud til børn og unge har vi løbende angivet de primære underviserprofiler. Et mere samlet overblik over uddannelser og efteruddannelse på feltet præsenteres i det følgende skema.

Skema 3: Uddannelse og efteruddannelse af undervisere inden for billedkunst

	Uddannelser	Efteruddannelser og kurser
Pædagogisk uddannelse	Pædagoguddannelsen Pædagoguddannelsens linjefag Værksted, natur og teknik har relation til billedkunst. Læreruddannelsen En række læreruddannelser tilbyder billedkunst som linjefag.	Pædagogisk efteruddannelse i billedkunst Æstetisk pædagogisk efteruddannelse i billedkunst. Diplomuddannelser - Billedkunst og æstetik - Kunstpædagog - Formidling af kunst og kultur til børn og unge Professionshøjskoler Selvfinansierede kurser i de praktisk-musiske fag. Varierer i både indhold og pris. Kurser og tilbud i foreninger De faglige foreninger "Danmarks billedkunstlærere og "Børn, kunst og billeder" gennemfører kurser/seminarer for deres medlemmer. Digitale tilbud EMU's webportal præsenterer undervisningsmateriale til folkeskolelærere.
Akademisk/kunstnerisk uddannelse	Universitetet Kunst og Kulturvidenskab på KU samt Æstetiske fag på AU Kunstakademier Det Kongelige, det Jyske og det Fynske Kunstakademi.	Kurser under Kunstakademier Akademiets laboratorier tilbyder efteruddannelseskurser i forskellige kunstneriske discipliner. Billedkunstnernes Forbund Tilrettelægger forskellige kurser for medlemmerne.

Som det fremgår, findes der en række forskellige muligheder for uddannelse og efteruddannelse/kurser på det billedkunstneriske område med hovedvægt på kore selvfinansierede kurser.

Pædagoguddannelsen

Pædagoguddannelserne tilbyder linjefaget "Værksted, natur og teknik", som har en relation til billedkunst.

Læreruddannelsen

Læreruddannelserne tilbyder linjefag i billedkunst, som giver den studerende såvel praktiske som teoretiske færdigheder inden for billedkunst.

Tilbud om undervisning i billedkunst på læreruddannelserne er efter den seneste reform af læreruddannelsen begrænset set i forhold til tidligere. Antallet af lærer-studerende, der vælger billedkunst som linjefag, er reduceret, og relativt få lærer-uddannelser på landsplan udbyder linjefagshold. I skoleåret 2010/2011, oprettede 7 professionshøjskoler, svarende til 12 udbudssteder, billedkunst som linjefag på læreruddannelsen.

Samlet set betyder det, at man oplever en mangel på linjefagsuddannede billed-kunstlærere.

Universiteter

Af relevante institutter findes "Kunst og Kulturvidenskab" på Københavns Universi-tet samt "Æstetiske fag" på Aarhus Universitet.

Der eksisterer ikke hverken master- eller kandidatuddannelser i billedkunst, hvor-imod der inden for drama- og teaterpædagogik er en masteruddannelse, ligesom der inden for musikpædagogik er en kandidatuddannelse.

Kunstakademier

På det Kongelige Danske Kunstakademi, Det Jyske Kunstakademi og Det Fynske Kunstakademi kan man læse både en 3-årig bacheloruddannelse og en 5-årig masteruddannelse. I København kan man desuden tage kandidatuddannelsen i Billedkunst, kunstteori og formidling. Adgangskravet er en bachelor i billedkunst.

Uddannelsen til billedkunstner handler både om at skabe kunst og om at udvikle faglige og tekniske evner inden for fremstilling af kunst. På bacheloruddannelsen får de studerende en grundlæggende indsigt i redskabsfag som farvelære og af-støbning samt en indføring i kunstteori og kunstens historie. På kandidatuddan-nelsen specialiserer de studerende sig i maleri, skulptur eller grafik og medie.

Pædagogisk efteruddannelse

Pædagogseminariet Peter Sabroe udbyder "Æstetisk pædagogisk efteruddannel-se i billedkunst". Efteruddannelsen varer 21 uger, og målet er at udvikle den enkel-tes viden om, indsigt i og kunnen i forhold til billedkunst. Uddannelsen giver mulig-hed for at tilmelde sig diplomuddannelsen i billedkunst.

Diplomuddannelser i billedkunst

Der findes tre diplomuddannelser med relevans for billedkunsthaget:

- Billedkunst og æstetik: Fokus er på pædagogiske funktioner i relation til formidling.
- Kunstpædagog: Fokus på kunsten som inspirationskilde og udtryksform i pædagogisk og socialpædagogisk arbejde med børn, unge og voksne.

- Formidling af kunst og kultur til børn og unge: En tværfaglig uddannelse, hvor man ud over billedkunst beskæftiger sig med formidling af teater, musik, film, litteratur m.v.

Professionshøjskolerne

Professionshøjskolerne tilbyder kurser inden for de praktisk-musiske fag, herunder også specifikt for billedkunstlærere. Kurserne varierer i både indhold og pris. Det er ikke muligt at give et overblik, da udbud og oprettelse af hold varierer meget.

Kurser og tilbud i foreninger

De faglige foreninger "Danmarks billedkunstlærere" og "Børn, kunst og billeder" gennemfører løbende kurser/seminarer og konferencer for deres medlemmer og udgiver tidsskrifter med fokus på undervisning i billedkunst (hhv. "Billedpædagogisk tidsskrift" og "Børn, kunst og Billeder").

Digitale tilbud

EMU's webportal præsenterer undervisnings- og inspirationsmateriale til folkeskolelærere.

Billedkunsternes forbund

Forbundet tilbyder en række kurser af teknisk karakter (litografi, grafik, IT, skat, moms, iværksætteri mv.) samt kurser af mere generel karakter (fundraising, psykologi, markedsføring mv.).

2.5 Sammenfatning

Med afsæt i ovenstående kortlægning kan vi konstatere, at der samlet set er rigtig mange billedkunstillbud til børn og unge – primært ikke-lovbundne tilbud.

Området er præget af megen lokal aktivitet, stor søgning – og med resultater, der klart vidner om vigtigheden af at have de rette tilbud på billedkunstområdet. Især mange kunstmuseer har oprustet og professionaliseret skoletjenester, projekter og tilbud til børn og unge. Ligesom forsøg med kultur- og billedskoler, Billedkunstnerisk Grundkursus og billedkunstrelaterede projekter under Huskunstnerordningen dokumenterer positive resultater og effekter.

Langt de fleste billedkunstillbud i kommunerne – på museer, billedskoler, børne-kulturhuse mv. – er til gruppen af skolebørn (6-16 år), mens førskolebørnene og de unge ikke har så mange muligheder.

Det fremgår ligeledes, at der er stor variation i omfang, rammer og muligheder på tværs af kommuner, museer mv. Udbuddet er typisk afhængigt af lokale traditioner, enkeltpersoner, ildsjæle, præferencer, ligesom tilbuddene er koncentreret i de større byer.

På folkeskoleområdet er fraværet af undervisning i billedkunst fra og med 6. klasse bemærkelsesværdigt. Herudover mangler et overblik over effekten af og kvaliteten i valgfaget i 8.-9. klasse. På gymnasieområdet er der med den seneste reform sket en nedgang på 75 % i antallet af billedkunsthold, ligesom der opleves en nedprioritering af den praktiske dimension i faget.

Vurderingen fra både lærere og aktører i det faglige miljø er, at der i stigende grad opstår uklarhed om fagets indhold, samspil og afgrænsning i forhold til fx design, kunsthåndværk, arkitektur, film mv.

Denne uklarhed ses i sammenhæng med en nedprioritering af uddannelse af undervisere, som betyder, at undervisernes billedkunstfaglige kompetencer har været vigende over de seneste år. På denne baggrund ses et behov for at prioritere og professionalisere undervisning af underviserne.

3 TVÆRGÅENDE ANALYSE

Rammebetingelserne for de enkelte kunstområder – lovgivning, økonomi, fysiske og institutionelle rammer mv. – er meget varieret og i overvejende grad udtryk for forskellig historik og tradition snarere end overordnede rationaler. Generelt er der en tendens til, at de kunstområder, som har de mest faste rammer, også har de bedste muligheder for at udbyde og sikre ensartede tilbud til børn og unge i hele landet.

Det er der i sig selv ikke noget mærkeligt i. Men netop det forhold slår især igennem på billedkunstområdet.

Som det fremgår af kortlægningsdelen, har billedkunstillbuddene forskelligt niveau, indhold, omfang, pris, ligesom flere tilbud alene eksisterer i kraft af enkeltpersoners interesse. Som det fremgår nedenfor, er rammerne inden for netop billedkunst relativt set ikke så faste som de øvrige hovedområder.

Den tværgående analyse omfatter først en fokuseret benchmark mellem billedkunstområdet og de øvrige kunstområder: musik, scenekunst og litteratur. Her analyseres på parametrene:

- Lovgivning og kulturpolitiske rammer
- Tradition, udvikling og lokal forankring
- Kunstens huse og institutioner, lokalt og de centrale formidlingsinstanser
- Økonomiske rammer
- Internationale sammenligninger.

Dernæst følger en sammenfattende SWOT-analyse, der i overblikform præsenterer billedkunsthøjets styrker, svagheder, muligheder og udfordringer.

3.1 Benchmark på tværs af kunstområderne

Billedkunstområdet har ikke nogen lovgivningsmæssige rammer rettet mod børn og unge, og den overordnede Lov om Billedkunst omhandler ikke særlige målgrupper.

Museumsloven omfatter børn og unge i to paragraffer under de statsanerkendte museer. Heri fremgår det, at museerne vederlagsfrit skal give adgang for skoleelever, der besøger museet som led i undervisningen, at museerne under hensyntagen til institutionens karakter skal gennemføre særlige formidlingsindsatser, fx rabatorordninger, rettet mod børn, og at de statsanerkendte museer skal give fri adgang til børn og unge under 18 år.²⁹

I Statens Kunstråds handlingsplan 2007-11³⁰ har (det netop afgangede) billedkunstudvalg ikke forholdt sig til det særlige tværgående indsatsområde Børn og unges møde med kunsten. De tre øvrige fagudvalg har beskrevet pågældende kunstområde, handlinger og prioriteringer i forhold til børn og unge. Men der foreligger ikke sådanne prioriteringer og bud på handling på billedkunstområdet.

²⁹ Museumsloven, § 14, stk. 12 og 15.

³⁰ Udarbejdet af det tidligere kunstråd og tilhørende udvalg. En ny handlingsplan er under udarbejdelse og skal udmøntes af det råd/udvalg, som fungerer i perioden 2011-14.

Traditionen på området Børn/Unge og Billedkunst er relativt ny. Området er økonomisk svagt funderet på både statsligt og kommunalt plan og med en varierende grad af lokal, institutionel forankring. Relevante statslige midler er funderet på forsøgsprogrammer (fra Statens Kunstråd) og puljer (fra Kulturarvsstyrelsen til museerne).

Qua kunstmuseerne og disses formidlingsarbejde er der over de seneste år kommet fokus på billedkunst *for* børn – og i stigende grad også *med* og *af* børn. Som det er fremgået i kortlægningsdelen, ligger indsatsen især over for gruppen af skolebørn og i mindre grad over for gruppen af småbørn og de unge.

Udover museerne udgør de lokale kultur-/billedskoler og BGK'er rammerne for den primære, lokale, fysiske forankring. Det er ikke alle kommuner, der har disse tilbud og institutioner, og da disse i øvrigt er af meget forskellig beskaffenhed og omfang, kan man ikke sige, at billedkunsten har et organisatorisk og brugermæssigt "hjemsted" i forhold til målgruppen.

Landsforeningen Børn, Kunst og Billeder fungerer som formidlingsinstans på området. Foreningens formål er at øge forståelsen for børns arbejde med kunstneriske udtryksformer, støtte, inspirere og igangsætte arbejdet med børn og kunst, indsamle og formidle erfaringer, rådgive, synliggøre mv.

Foreningens arbejde er hovedsageligt baseret på frivillig arbejdskraft. Økonomisk drives foreningen af medlemskontingenter (320 kr./480 kr. for hhv. enkeltpersoner og institutioner) suppleret med ekstern støtte til enkeltprojekter. Der arbejdes på at skabe et mere stabilt og langsigtet økonomisk fundament.

Foreningen er etableret i 1990 og har fysisk hjemsted i Hornslet hos bestyrelsesformanden. Foreningen fungerer således på basis af en lang tradition og har inden for de givne rammer gjort en stor indsats. Men som hele fagområdets formidlingsinstans i forhold til børn og unge fungerer den på et skrøbeligt organisatorisk og økonomisk fundament.

Musikområdet er klart det mest udbyggede lovområde. Relevant lovgivning omfatter på forskellig vis både professionelle og amatører og adresserer følgende tilbud til børn og unge:

- Lov om Musikalsk Grundkursus
- Lov om Musikskoler
- Lov om Honorarstøtte, Rytmiske spillesteder, skolekoncerter mv.

Hertil kommer større statslige prioriteringer i form af Kulturministeriets musikhandlingsplan (hvor man i 2008-11 har tilført talentudviklingsområdet 84 mio. kr.).

Statens Kunstråds Musikudvalg (det tidligere beskikkede) har i sin handlingsplan 2007-11³¹ under punktet Børn og unges møde med Musik prioriteret støtte til musikundervisning og skolekoncerter, ensembler, støtte til amatørområdet og formid-

³¹ En ny handlingsplan er under udarbejdelse og skal udmøntes af det råd/udvalg, som fungerer i perioden 2011-14.

lingsaktiviteter, samt bidrager via Kunstrådet til projekter under Huskunstnerordningen og forsøg med Kulturpakker³².

Herudover har musikudvalget i perioden haft øget fokus på ensembler, der som del af deres virke har aktiviteter, der understøtter børne- og ungdomsmusikkultur samt skolekoncerter.

Traditionen på området Børn/Unge og Musik er lang og stærk med en høj grad af national og lokal, institutionel forankring og medfinansiering. Musikkens fødekæde er den, der er mest tydelig i det lokale børnekunstabillede, og med fokus på musik både *for, med og af børn*³³.

De gængse lokale tilbud omfatter skolekoncerter – som fast ingrediens i grundskolen – musikskoletilbuddene som faste kommunale tilbud, og Musikalske Grundkurser som faste regionale tilbud. Herudover er der i hovedparten af kommunerne en lang række kommunale og private tilbud til børn og unge, der ønsker at spille og/eller opleve musik, ligesom medierne på nationalt plan er stærkt medvirkende til at motivere og inspirere børn og unge i forhold til især rytmisk musik.

Musikskoleloven og musikskolerne medvirker markant til også at sikre den lokale fysiske forankring. Det forhold, at der er musikskoler – fysiske huse – i alle kommuner, i mange kommuner flere huse eller steder, bevirker, at musikken har et både organisatorisk og brugermæssigt "hjemsted". Det samme gælder til en vis grad for unge i forhold til de regionale spillesteder og de større kommuners åbne øvelokaler.

Videre gælder det, at der for musikområdet er en stærk central formidlingsinstans, nemlig organisationen Levende Musik i Skolen. Levende Musik i Skolen er nationalt kompetencecenter for børns og unges møde med det professionelle musikliv. Centrets vision er at "berige alle børns og unges liv og læring gennem musik"³⁴. Organisationens kerneydelse er skolekoncerter, hvor professionelle musikere giver børn og unge musikoplevelser inden for alle genrer. Herudover har LMS i de seneste år arbejdet med udvikling af nye områder, herunder koncerter for børn og forældre, nye koncertformer, festivaler mv.

LMS blev oprettet som selvejende institution i 1992 på initiativ af Statens Musikråd og en række musikorganisationer. Institutionen drives på basis af treårige aftaler med og statsligt tilskud fra Statens Kunstråds Musikudvalg. Organisationens bor i Århus i tilknytning til musikproduktionscentret Promus.

Endelig er det lovfastsat, at der er ansat en musikkonsulent i Kunststyrelsen. Billedkunstområdet har ikke en tilsvarende konsulent.

Scenekunstområdet har ligeledes en lang tradition for tilbud til børn og unge, og der forelægger følgende relevant lovgivning:

- Lov om refusion af børneteater
- Lov om turnerende børneteater, opsøgende teater.

³² Et treårigt (2009-12) forsøg i to kommuner, med musik, teater og dans til grundskolens mellemste klassetrin, finansieret af Kunstrådet. Af den oprindelige projektbeskrivelse fra LMS, Teatercentrum og Dansens Hus fremgår det, at intentionen er, at fx billedkunst og litteratur på sigt kan indgå i Kulturpakker for børn. Dette er endnu ikke sket; udvidelsen i 2011-12 er sket med involvering af en 3. kommune.

³³ Se note 12.

³⁴ www.LMS.dk

Lovgivningen betyder bl.a., at staten yder 50 % refusion af kommunernes indkøb af refusionsgodkendte teaterforestillinger. Kulturministeriet har i loven besluttet at nedsætte et udvalg for børneteater, opsøgende teater mv. – UBOT – hvilket bl.a. varetager godkendelsesprocedurer for teatrene.

Statens Kunstråds Scenekunstudvalg skriver i sin handlingsplan 2007-11³⁵ under punktet Børn og unges møde med Scenekunst følgende:

"Dansk børneteater har gennem årene opnået en særlig placering i det samlede tilbud af kunst og kultur til børn. Det er resultatet af mange års bevidst indsats med det mål, at kulturelle og kunstneriske tilbud skal være lige så tilgængelige for børn og unge som for voksne. Kvaliteten skal være i orden, så børn og unge stimuleres som led i deres personlige og kulturelle dannelse".

Statens Kunstråds Scenekunstudvalg støtter således stationært og turnerende børneteater i forhold til produktioner og teatre/teatergrupper, der i særlig grad bidrager til en fortsat udvikling og fornyelse af børneteater. Herudover bidrager udvalget via Kunstrådet til projekter via Huskunstnerordningen.

Inden for scenekunsten er der som nævnt en lang tradition for tilbud, dækkende perspektiverne både *for*, *med* og *af* børn og unge. Traditionen er startet med professionelt børneteater *for* børn, men har qua dette bredt sig til også at omfatte de to øvrige brugerperspektiver. Det gælder især på teaterområdet, hvor også internationale børneteateraktiviteter og opførelse af danske forestillinger i udlandet er i høj kurs.

Det netop afbeskikkede Scenekunstudvalg har i den sammenhæng haft som erklæret mål, at det – i samarbejde med børneteatermiljøet – vil arbejde for, at den store interesse for dansk børneteater fra udlandet følges op med en målrettet præsentation, så Danmarks position på den internationale scene konsolideres yderligere.

Dans og performance er nyere udtryksformer, og de har endnu ikke vundet nær samme fodfæste. Den netop videreførte forsøgsordning Dans for Børn – under Dansens Hus, med projektf finansiering fra Statens Kunstråd – høster dog stor anerkendelse blandt både børn/unge, lærere og dansere³⁶.

Kommunale teaterskoler og dansetilbud for børn og unge er meget få og primært centreret i de større byer. Disse er overvejende kommunale og kommunalt støttede teaterskoler med brugerbetaling og fungerende som musikskoler og billedskoler (men i væsentligt mindre omfang). Det samme gælder for TGK'er, dvs. pendanter til MGK'er, på teater-/scenekunstmrådet. I følge vores overblik er der aktuelt to TGK'er. Flere har måttet lukke i løbet af de seneste 2-3 år. De to eksisterende er finansieret af hjemkommunerne og de pågældende regionale kulturaftaler.

Der er således ikke ret mange byer/kommuner, der har huse, steder og organisatoriske/brugerorienterede hjemsteder for scenekunst.

³⁵ En ny handlingsplan er under udarbejdelse og skal udmøntes af det råd/udvalg, som fungerer i perioden 2011-14.

³⁶ Se *Evaluering af Dans for Børn*, Pluss Leadership for Statens Kunstråd og Dansens Hus, oktober 2010.

Scenekunstrådet har – ligesom musikområdet – en stærk central formidlingsinstans, nemlig organisationen Teatercentrum. Dansen har herudover en stærk base i form af Dansens Hus.

Teatercentrum er kompetencecenter for udbredelse og formidling af scenekunst for børn og unge. Organisationen arbejder for udvikling, opbygning og udbredelse af formidlingsstrukturer for scenekunst for børn og unge. Det sker bl.a. gennem den årlige "Festival – teater for børn og unge", Børneteateravisen.dk – en internetportal med nyheder, information, anmeldelser etc. samt Den Røde Brochure – en oversigt over forestillinger for børn og unge. De konkrete ydelser er hhv. formidling om scenekunst for børn og unge, vejledning af købere af forestillinger, rådgivning af ministerium, kommuner og enkeltpersoner, konferencer, seminarer mv.

Teatercentrum har til huse i Farvergade i København, hvor det bl.a. bor sammen med Teatrenes Interesseorganisation, en ny fusion mellem Børneteatersammen slutningen og Foreningen af Små Teatre. I efterår 2010 overgik Teatercentrum til at blive en selvejende institution under Kulturministeriet. UBOT, udvalg for børneteater, opsøgende teater mv., fungerer som Teatercentrums bestyrelse.

Dansens Hus er en selvejende institution under Kulturministeriet. Institutionen har fungeret siden 1985. Dens fokus er at støtte og hjælpe professionelle dansere og koreografer samt udbrede viden om den moderne dans. Over de seneste ca. 3-4 år har Dansens Hus i stigende grad fungeret som formidlingsinstans også i forhold til børn og unge, her især i regi af forsøgsordningerne Dans for Børn og Forsøg med Kulturpakker. Dansekonsulenterne er en del af institutionen, og de varetager rådgivning, synliggørelse og formidling mellem professionelle dansere og børn/unge, skoler mv. Dansens Hus er fysisk hjemmehørende på det gamle Carlsberg-areal i Valby.

Litteraturområdet har ikke nogen lovgivningsmæssige rammer specifikt i forhold til børn og unge. Til gengæld er der et omfattende lovgrundlag på biblioteksområdet i form af Lov om Biblioteksvirksomhed.

Styrelsen for Bibliotek og Medier er Kulturministeriets sagkyndige organ for det offentlige biblioteksvæsen og statens videnscenter på biblioteks- og medieområdet. Styrelsen administrerer inden for flere lovkomplekser, i denne sammenhæng mest relevant:

- Lov om biblioteksvirksomhed.

I styrelsens regi er der en række tilskud og puljer med relevans for børn og unge, herunder Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker (lovbaseret), Børnehavsbibliotekspuljen (2008-10; de senest bevilgede afsluttes i 2012) samt Læselyst (kampagnen: 2008-10; herefter div. videreførelser af priser og projekter: 2011-12).

Statens Kunstråds Litteraturudvalg støtter specifikt børne- og ungdomslitteraturen i form af en særlig pulje til forfattere og illustratorer på området, ligesom der gives støtte til forskellige børnelitterære projekter. I Kunstrådets handlingsplan fremsætter udvalget imidlertid også den holdning, at børne- og ungdomslitteraturen skal vurderes på lige fod med anden litteratur, hvorfor udgivelser og projekter inden for dette felt har været støttet på lige fod med andre i puljerne: De generelle midler og Oversættelsespuljerne. Herudover bidrager udvalget via Kunstrådet til projekter via Huskunstnerordningen.

Når det gælder Børn/Unge og Litteratur, danner de lokale (børne-)biblioteker og de pædagogiske centre grundstammen. Folkebiblioteket er en af de hyppigst brugte kulturinstitutioner i børns liv³⁷.

Traditionen har oprindeligt bygget på Litteratur *for* børn og unge, men i stigende grad også *med* børn/unge. Styrelsen for Bibliotek og Medier har børn og unge som en højt prioriteret målgruppe, idet den betoner leg, læring, fællesskab, kontakt med voksne og fristed. Styrelsen arbejder sammen med en række offentlige og private partnere på at udvikle børnerettede tilbud, målrettet forskellige aldersgrupper. Ligesom musikområdet har børnebibliotekerne en fagkonsulent i Kunststyrelsen. Der er til gengæld ikke en specifik formidlingsenhed på området Børn/Unge og Litteratur.

Bibliotekerne er afgørende i forhold til den lokale fysiske forankring. Det forhold, at der er biblioteker – fysiske huse – i alle kommuner, mange steder flere huse eller steder, bevirker, at litteraturen har et både organisatorisk og brugermæssigt "hjemsted".

Ses på særlige tilbud vedrørende litteratur*produktion* og her tilbud til de unge, er der også inden for litteraturen etableret (forsøg med) talentlinjer og grundkurser. Ifølge vores overblik er der aktuelt tre FGK'er (forfattergrundkurser) kørende.

De økonomiske rammer vil ikke blive analyseret for hvert kunstområde, da dette ikke ligger inden for opgavens rammer, og da der ikke foreligger valide, målrettede overblik over fordelingerne i forhold til børn og unge. Som et bidrag til den overordnede perspektivering vil vi imidlertid se på den samlede økonomi og udmøntning af kulturkrone for de enkelte kunstområder i forhold til samtlige målgrupper.

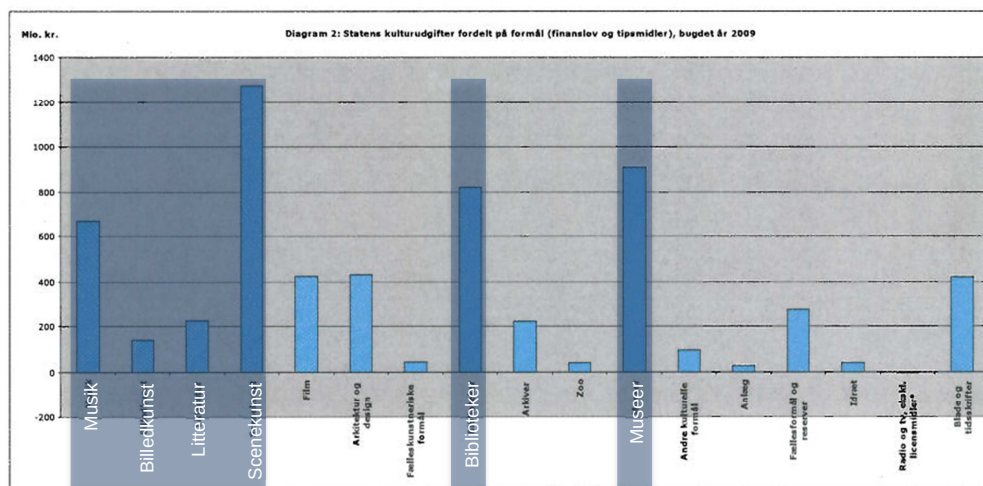
Vi belyser økonomien med udgangspunkt i statens overordnede kulturbudget og kommunernes allokeringer på de samme områder, idet vi altså understreger, at der er tale om budgetterne for *hele indsatsen – for alle alders- og målgrupper* inden for de enkelte kulturområder.

Det følgende diagram viser fordelingen af statens kulturbudget fordelt på 17 hovedområder³⁸:

³⁷ Ifølge Styrelsen for Bibliotek og Medier, www.bibliotekogmedier.dk

³⁸ Hentet fra Kulturpengene 2009, Kulturministeriet.

Diagram 1: Statens kulturudgifter fordelt på formål (finanslov og Tipsmidler), budgetår 2009

Som det fremgår af diagrammet, allokeres der relativt flest statslige kulturkroner til scenekunsten (1.309 mio. kr.). Dette er til dels et vilkår, da det som bekendt er dyrt at lave scenekunst, herunder have faste huse, ensembler mv. Til musikområdet allokeres 686 mio. kr.

I forhold til de fire berørte kunstområder allokeres der færrest midler til billedkunsten (140 mio. kr.) og litteraturen (234 mio. kr.). Men afhængig af, hvordan man opgør det samlede billede, kan man se billedkunsten særskilt og/eller sammen med museerne (+ 913 mio. kr.) og litteraturen særskilt og/eller sammen med bibliotekerne (+ 830 mio. kr.).

Den følgende tabel viser et overblik over de samlede offentlige udgifter på kulturbudgettet 2009, fordelt på statens udgifter, hhv. Finanslovsbevillinger og Tipsmidler, og kommunernes udgifter, opgjort på de samme hovedområder³⁹:

³⁹ Se note 39.

Tabel 1: Offentlige udgifter til kultur, budget 2009

Mio. kr. Formål	Staten			Kommuner	I alt
	Finanslov	Tipsmidler	I alt		
Musik	664,5	21,5	686,0	621,1	1.307,1
Billedkunst	137,9	3,0	140,9	3,7	144,6
Litteratur	222,8	11,4	234,2	0,0	234,2
Scenekunst	1.274,6	34,9	1.309,5	236,8	1.546,3
Film	421,3	0,0	421,3	17,6	438,9
Arkitektur og design	428,4	6,2	434,6	-	434,6
Fælleskunstneriske formål	43,0	11,9	54,9	0,0	54,9
Biblioteker	818,0	11,7	829,7	2.614,0	3.443,8
Arkiver	219,8	1,3	221,1	0,0	221,1
Zoo	39,9	0,0	39,9	-	39,9
Museer	907,2	5,7	912,9	501,0	1.413,9
Andre kulturelle formål	95,4	103,6	199,0	820,9	1.019,9
Anlæg	26,3	78,3	104,6	1.358,2	1.462,8
Fællesformål og reserver	273,3	9,8	283,1	0,0	283,1
Idræt	38,7	776,2	814,9	3.357,5	4.172,3
Radio og tv, ekskl. licensmidler*	-6,7	0,0	-6,7	-	-6,7
Blade og tidsskrifter	417,5	2,5	420,0	-	420,0
I alt	6.021,9	1.077,8	7.099,7	9.530,8	16.630,5
Heraf:					
Uddannelse	937,9	11,9	949,8	3,7	953,5
Internationale formål	18,0	40,0	58,0	-	58,0
Radio og tv, licensmidler*	3.910,0	0,0	3.910,0	-	3.910,0
I alt inkl. licensmidler	9.931,9	1.077,8	11.009,7	9.530,8	20.540,5

* Radio og tv finansieres af licensmidler, der ikke indgår på de årlige finanslove

Som det fremgår af tabellen, afsætter staten samlet set ca. 2.300 mio. kr. til de fire kunstarter isoleret set, eller 4 mia. kr., når biblioteker og museer inkluderes. Kommunernes tilsvarende budgetallokeringer ligger på hhv. ca. 861 mio. kr. til de fire kunstarter isoleret set, og 3.980 mio. kr., når biblioteker og museer inkluderes.

Hvor de statslige kulturkroner i prioriteret rækkefølge går til scenekunst, museer, biblioteker og musik, prioriteres de kommunale midler til biblioteker som langt den største post, og herefter følger musik og museer. Det kommunale budget vedrørende billedkunst isoleret set er på 3, 7 mio. kr., og det tilsvarende på litteraturområdet 0 kr. Mens kommunerne til musikken allokerer 620 mio. kr. og til scenekunsten 237 mio. kr.

Samlet allokering fra stat og kommuner til billedkunstudområdet er på 144,6 mio. kr., med 140, 9 mio. kr. fra staten og 3,7 mio. kr. fra kommunerne.

De kreative fag i skolesystemet omhandler kunstundervisning i dels folkeskolen, dels gymnasieskolen. De to skoletyper har forskellige typer af kreative fag og forskellige ressourcemæssige prioriteringer.

Folkeskolens *praktisk-musiske fag* omfatter de seks fag billedkunst, musik, idræt, sløjd, håndarbejde og hjemmekundskab. Disse fag fungerer som en "samlet blok" i skolen, med obligatoriske *minimumstal* for den samlede blok og *vejledende timetal* for de enkelte fag. Det vil i praksis sige, at det er op til det enkelte skolevæsen, den enkelte skole at prioritere indbyrdes mellem fagene.

Hvordan denne prioritering rent faktisk ser ud, og hvordan billedkunsten specifikt prioriteres, har der ikke hidtil været et overblik over. Undervisningsministeriet har som nævnt igangsat en større udredning af hele området de praktisk-musiske fag, herunder kortlægning af de faktiske prioriteringer mellem de forskellige fag.⁴⁰

⁴⁰ Se note 7.

For begge de to relevante fag i denne sammenhæng, billedkunst og musik, foreligger der undervisningsvejledning og trin- og slutmål. Hvor undervisning i billedkunst er obligatorisk fra 1.-5. klasse, er musikundervisning obligatorisk fra 1.-6. klasse. Begge fag kan udbydes som valgfag i 8.-9. klasse, afhængig af den enkelte skoles prioriteringer og faglige ressourcer.

Scenekunst som fag i folkeskolen omfatter teater og dans. Faget indgår alene som del af idrætsundervisningen (og her især under temaet *Kroppen og dens muligheder*). Det er alene dansen som kunstnerisk disciplin, der nævnes i undervisningsvejledningen for idræt. I 8.-9. klasse kan drama udbydes som valgfag. Der er læsevejledning og trin-/slutmål herfor.

Scenekunst er således alene *indirekte* del af blokken for de praktisk-musiske fag på 1.-5. klassetrin. Der er her vejledende timetal for idrætsundervisningen, men ikke decideret vejledning eller timetal for teater og dans.

Litteraturundervisningen indgår som væsentligt fag/element i flere af folkeskolens obligatoriske fag, herunder naturligvis især danskfaget.

Den netop omtalte Rambøll-undersøgelse skal ligeledes undersøge folkeskolelærernes kompetencer inden for de forskellige kunstneriske fag.

På det almene gymnasium omfatter de *kunstneriske fag* musik, dramatik, billedkunst og mediefag, mens det på hf ligeledes indbefatter design og dans. Til trods for det større udbud af kunstneriske fag på hf, er der som tidligere nævnt en større andel hf- elever end stx-elever, der vælger billedkunst som deres kunstneriske valgfag.

Mediefagets genstandsfelt er jf. lærerplanen⁴¹ levende billeder i en æstetisk, kommunikativ og kulturel sammenhæng. Faget forener en teoretisk-analytisk og en praktisk-produktionsmæssig tilgang til levende billeder. Der ses her en tendens til at mediefaget nærmer sig billedkunsthaget. Faget design nærmer sig på samme vis billedkunsthaget på hf-niveauet.⁴²

Billedkunstlærere i gymnasiet er som regel uddannede cand.mag. med kunsthistorie som et af de to linjefag. Enkelte lærere har en uddannelsesbaggrund som kunstformidlere. Det er en 3-årig bacheloruddannelse inden for billedkunst, kunstteori og formidling.

⁴¹ Ny lærerplan for mediefag på B-niveau gældende fra 2010

⁴² Børnekulturens Netværk anbefaler i publikationen "Børn, Rum, Form" (2010), at styrke design og arkitekturfaget generelt mhp. en sidestilling til de øvrige kunstarter.

Internationale sammenligninger. Endelig er der en række interessante pointer, når den danske folkeskoles undervisning i kreative og praktisk-musiske fag benchmarkes internationalt. I den stadig aktuelle Bamford-rapport fra 2006 fremgår bl.a. følgende hovedpointer:

Kunstundervisning i den danske folkeskole generelt, målt i international skala:

- Kunst og kunstundervisning anerkendes ikke i den danske folkeskole.

"by and large, the arts are not taken seriously within the curriculum and their role in academic improvement is largely overlooked. There is a widely expressed view that the arts are a recreational part of the curriculum, as a break from the more rigorous aspects of the curriculum".

Ifølge rapporten er teater/drama, dans og design de lavest prioriterede fag.

- Proces – Produkt. Den danske folkeskole har kun fokus på proces

"Creative processes seem to be more highly valued over the products, though there appears to be a growing acknowledgement of the value of performance and exhibition to improved quality and enhanced learning outcomes in the arts".

- Behov for markant forbedring af undervisning af undervisere.

"There is an urgent need to make reflection and evaluation a core part of arts provision within Denmark" ... "The absence of an advanced academic degree in the field of arts education is internationally unique and provides a disincentive for teachers wishing to further develop their skills". ... "The large amount of freedom of choice in Danish schools could be a real advantage to arts education, but conversely, as teachers tend to lack training in arts education, this freedom of choice actually works against children receiving quality arts education".

Kunstundervisning i den danske folkeskole set i relation til samfundsudviklingen nationalt og internationalt:

- I en tid hvor de kreative erhverv og vidensvirksomheder er i vækst til fordel for produktion og produktionsvirksomheder, er kunst og kunstundervisningen afgørende; det gælder både undervisning *i* og *gennem* kunst. Der er en generel opmærksomhed på dette, men udfordringen imødekommes ikke i praksis i Danmark.

"There is reasonable evidence to support the view that the arts included in Danish folkeskole, especially as a recommended programme, has *not* by its nature kept pace with the changing needs of future literacy's, vocations or the knowledge-based economies."

- I den beskrevne tid og økonomier er der brug for at justere undervisningen, så den ikke (alene eller i så høj grad) har fokus på produktion, men også de mere kreativitetsfremmende kompetencer, design, teknologi mv.

- “In the light of the global picture, it would appear that the Danish system **was** swimming ahead of other world countries in preparing the sorts of individuals needed in the future economies based around innovation and knowledge, but the the early advantage is being lost as quality of arts-rich education declines and creative provisions fail to meet quality levels.”

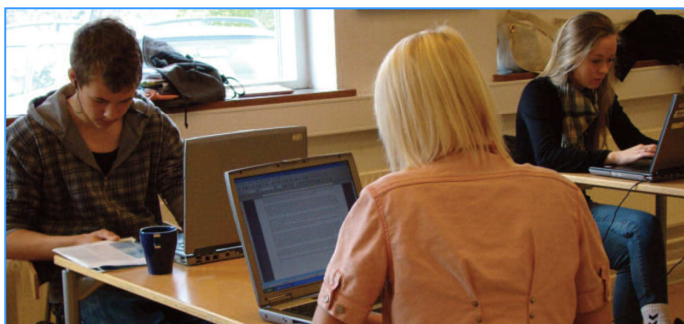
“in particular studies of **visual culture, communication and the media** can be explored directly through the arts and ensure the primacy of Danish design and innovation on the world stage.” (vores fremhævning).

Undervisning i de kreative fag i gymnasiet:

Hovedpointerne falder fint i tråd med en aktuell dansk undersøgelse om de kreative fag i gymnasiet og problemerne i, at der er nedskæringer/nedprioritering af de kreative fag i forbindelse med gymnasireformen.⁴³ Ifølge undersøgelsen får elever via de kreative fag en række væsentlige kompetencer, som de skal bruge i deres videre uddannelse og karriere:

De kreative kompetencer smitter af på andre fag. Der er en overførelseseseffekt fra de kreative fag til de øvrige fag i gymnasiet. Det vil sige, at nogle af de kompetencer, som eleverne opnår i de kreative fag, kan bruges og videreudvikles i de øvrige fag. Eksempelvis kan evnen til at udtrykke sig kreativt og performe smitte af på andre fag, så eleverne får større udbytte af fx dansk, hvor den mundtlige udtryksform er et væsentligt element i faget.

- Samarbejde og disciplin. De kreative fag opøver evnen til at gå selvstændigt ind i en opgave og sætte sit personlige præg på den. Samtidig stiller de kreative fag ofte krav til elevernes evne til at give plads og lytte til hinanden. De kreative fag rummer mulighed for at træne disciplin og vedholdenhed. Den skabende proces kræver, at man kan "lukke verden ude".
- Kompetencerne bruges på arbejdsmarkedet. Undersøgelsen viser her, at eleverne bruger de kreative kompetencer aktivt i deres senere uddannelsesvalg og karriere enten direkte eller indirekte. I kreativt profilerede gymnasier er der næsten dobbelt så mange elever end gennemsnitligt i gymnasierne, som efter gymnasiet vælger en kreativ uddannelse og får kreative jobfunktioner.
- Efterspørgsel efter kreative hoveder. De adspurgte arbejdsgivere lægger vægt på brede personlige kompetencer frem for mere snævre faglige kompetencer, og understreger, at de kreative kompetencer spiller en væsentlig rolle på arbejdsmarkedet i dag.

⁴³ *Kreative fag i gymnasiet*, Anvendt Kommunal Forskning, AKF marts 2010.

3.2 SWOT

På baggrund af kortlægningen og ovenstående benchmark følger hermed en sammenfattende SWOT-analyse af Børn/Unge og Billedkunst. Analysen præsenterer i overblikksform billedkunstfeltets styrker, svagheder, muligheder og udfordringer. Beskrivelsen af styrker og svagheder repræsenterer billedkunsten "set indefra". Muligheder og trusler repræsenterer feltet "set udefra", og ud fra den vinkel, at hvis man *ikke* forholder sig til styrkerne og svaghederne, så ...

Tabel 2: SWOT-analyse for Børn/Unge og Billedkunst

Styrker	Svagheder
- Billedkunst (BK) som selvstændig kunstart, styrkerne i den skabende proces, kan ske i individuelle og kollektive forløb - BK stimulerer indlæringssejnen, både matematisk, bogligt og kreativt - BK stimulerer refleksiv tænkning, selvstændig idégenerering, kompetencer ift. innovation og divergent tænkning - BK vigtig i videns- og oplevelsessamfundet (kommunikation, teknologi og medier, design, kreative erhverv mv.) - BK vigtig for at understøtte og fremme Danmarks styrkepositioner fx ift. dansk design, viden og innovation - De kreative kompetencer bruges i uddannelses- og karrierevalg direkte/indirekte - Der initieres mange BK-projekter lokalt	- Ingen lovgivningsmæssige rammer ift. Børn/Unge og BK - Ingen særlige billedkunstpolitiske prioriteringer og bud på handling ift. børn og unge - Ingen kulturpolitisk eller anden overordnet strategi på området Børn/Unge og Billedkunst - BK-feltet har en skrøbelig/personafhængig forankring både statsligt og lokalt - Økonomisk svag fundering på feltet, både statsligt og lokalt - Lille/skrøbelig formidlingsinstans vedr. Børn/Unge og BK - Ringe anerkendelse af kunst og kunstundervisning i skolesystemet, herunder ringe anerkendelse af betydningen af både undervisning i og gennem billedkunst - Ingen tradition for at tale om kvalitet og talent ift. Børn/Unge og BK - Generelt lav kvalitet af BK-undervisere i skolesystemet
Muligheder	Trusler
- Styrke børn og unges lyst til og motivation for at arbejde med BK - Medvirke til at styrke skolesystemets evne til at lære børn/unge at lære (den generelle indlæringssevne) - Markere og synliggøre BK som dynamo i udvikling af læring og indlærning - Markere og synliggøre BK som væsentlig faktor ift. innovation, refleksiv tænkning mv. - Skærpe en klar og tidssvarende BK-profil - Etablere mere tværgående samarbejder mellem kunstnere og lærere - Styrke billedkunstneres arbejdsmarked - Etablere en central formidlingsinstans for Børn/Unge og BK - Etablere et forum for BK-undervisere/-formidlere - Styrke netværk og (virtuelle) platforme for børn/unge med interesse for BK - Festivaler, events, kampagner, traditioner for, med og af børn/unge vedr. BK	- Vigende politisk, økonomisk prioritering - Ringe overordnet (lovgivningsmæssigt, kulturpolitisk) grundlag og profil/prioritering - Kreative kompetencer vil blive en mangelvare i Danmark – i en globaliseret verden - Flugt af kreative hoveder og kunstnere ud af Danmark - Vigende kreative kompetencer – ift. brugere-udbydere, kunder-producenter - Vigende kompetencepool vedr. BK - Billedkunstneriske Grundkurser må lukke pga. for ringe økonomisk fundament - Uklar profil. BK-faget udvandes, mister sin selvstændige profil - Mediefag, teknologi, videokunst mv. overhaler eller "spiser" BK - Stigende variation i tilbud på lokalt niveau – skrøbeligt og personafhængigt

4 ANBEFALINGER

På baggrund af den samlede kortlægning og de ovenstående analyser fremsættes i det følgende en række overordnede anbefalinger, rettet mod de respektive aktører på hhv. statsligt, kommunalt og fagligt niveau.

4.1 Det statslige niveau

- **Gør op med ressort-/kassetænkningen på tværs af ministerier. Fokusér i fællesskab på resultaterne!**

Det gælder i forhold til de relevante ministerier, her især Ministeriet for Børn og Undervisning og Kulturministeriet, og spekulationer om økonomi, og det gælder i forhold til overvejelser om små forsøgspuljer frem for regulære langsigtede, strukturelle ændringer, der har synlige effekter.

Mange analyser over de seneste 5-8 år peger på vigtigheden af at prioritere de kreative fag, herunder analyser, der konkluderer, at dårlige PISA-resultater inden for de matematiske og boglige discipliner bl.a. skyldes manglende/mangelfuld kreativ læring/stimulans.

Danmark kan ikke "indhente" tab i flyvehøjde ved små, isolerede forsøg om fx billedkunst. Kulturministeriet (inkl. styrelser, råd, netværk) har gennemført en lang række forsøg, ordninger og puljer om de kreative fag, og der er gennemført en række eksterne evalueringer. De konstaterer stort set alle det samme, nemlig: mere af det! Mindre forsøg, mere langsigtet-hed, mere mainstreaming og integrering i de etablerede systemer.

- **Styrk undervisernes kompetencer.** Igangsæt et tværministerielt udviklingsarbejde med henblik på at styrke billedkunstunderviseres generelle faglighed og kompetence.

Styrk det tværministerielle samarbejde og arbejde for "fælles mål". Såvel Børne- og Undervisningsministeriet som Kulturministeriet har store interesser i at sikre en kvalitetspræget og konsistent kunstundervisning. Det er afgørende, at der bliver indgået nogle hensigtsmæssige økonomiske aftaler, hvor de to ressortministerier vedkender sig sine primære opgaver i det fælles felt og derpå sætter ind i fællesskab med henblik på at udløse de nævnte potentialer.

- **Formulér en strategi** eller overordnet billedkunstpolitisk målsætning/strategimed henblik på at skabe et overordnet fundament, en billedkunstpolitisk platform for børn og unge. En sådan strategi skal formuleres af Statens Kunstråds Billedkunstudvalg, evt. i samarbejde med Børnekulturens Netværk.

Herved kan der strammes op på de grundlæggende rammebetingelser for Børn/Unge og Billedkunst, herunder sikres, at der kommer en mere konsistent og ensartet kvalitet i udbud, indhold og rammer for børnene og de unge. Konkret kan der arbejdes med at tilvejebringe BGK'erne de samme økonomiske og lovgivningsmæssige rammer som MGK'erne.

Strategien har ligeledes til formål at styrke billedkunst som fag og metode over for målgrupperne børn og unge. Undervisningen både i og gennem billedkunst rummer nogle unikke potentialer. Flere af de øvrige omhandlende kunstområder har ligeledes potentialer, men dér, hvor billedkunsten især *kan noget* og levere særlige åbninger og gevinster for børn og unge, er i den skabende proces, i samarbejdsprocesser, kommunikation, design og innovation.

SWOT-analysen peger på, at billedkunstområdet er i fare for at miste sin selvstændige profil og/eller blive overhalet af fag som design, arkitektur, medier mv.

Ved at arbejde på et mere strategisk, offensivt fundament kan der direkte og indirekte fokuseres på, hvordan billedkunst profilerer sin basisfaglighed og markerer sig på en gunstig måde i forhold til børn og unge bredt, undervisning i skoler og ungdomsuddannelser generelt, og hvordan billedkunst på en ligeværdig måde indgår i samarbejde med beslægtede kunstarter og udtryksformer.

- **Udnyt aktivt de internationale samarbejds- og markedsmuligheder.** Billedkunst er kommunikérbart i international sammenhæng. Dansk design og billedkunst er anerkendte, internationale brands. Her har området en konkurrencefordel frem for flere af de andre kunstarter. Udnyt dette også sammen med målgruppen børn og unge (jf. også Bamford-rapporten).
- **Konsolider en ny formidlingsinstans vedr. Børn/Unge og Billedkunst.** Det statslige niveau skal medvirke til at etablere en central formidlingsinstans til formidling mellem billedkunstnere og børn, unge, skoler, institutioner mv. på linje med de tilsvarende for hhv. musik og scenekunst. Herunder ligger, at der skal skabes en fornuftig driftsøkonomi og et passende institutionelt fundament.

4.2 Det kommunale niveau

- **Konsolider de kommunale tilbud.** Som det fremgår af ovenstående, viser flere forsøg og undersøgelser, at en aktiv børn og kunst-kommune fremmer de gode resultater. Det kræver ikke nødvendigvis mange ekstra likvide midler, men en strategisk og målrettet indsats, fx på billedkunstområdet.

De konkrete tilbud, der skal søges videreført, er ikke mindst de kommunale billedskoler, Billedkunstneriske Grundkurser, Huskunstnerprojekter og museernes kunstformidling. Det kan også være nye tiltag som fx etablering af et lokalt børnebilledkunstråd, et partnerskab med det lokale kunstmuseum mv.

- **Se og udnyt styrken i børn og unges møde med kunstneren.** Samtlige evalueringer af sådanne relevante projekter fremhæver, at selve mødet gør den markante forskel for barnet, det unge menneske. Der skal udarbejdes planer for at etablere og sikre, at disse møder og samarbejdet heromkring finder sted og bringes til videre udnyttelse og handling.

Det være sig i form af en samlet billedkunstnerisk strategi til gavn for og eksemplificering over for samtlige kommuner, fx udformet af Børne- og Kulturchefforeningen. Og det være sig i form af tilsvarende strategier på enkeltkommuneniveau.

- **Medvirk til netværksdannelse blandt unge** i og uden for gymnasierne med interesse for billedkunst – et seriøst, professionelt kunstnerisk forum, herunder gerne forskellige udstillingsmuligheder af professionel karakter.

4.3 Det faglige niveau

- **Arbejd systematisk for opprioritering af billedkunst/de kunstneriske fag i det danske skolesystem.** Det skal ske koordineret med hhv. det statslige niveau og de øvrige kunstarters faglige instanser, evt. med en ny formidlingsinstans som omdrejningspunkt og primusmotor.
- **Arbejd systematisk for opprioritering af billedkunstundervisernes faglige niveau** – både på praktisk/værkstøjsniveau og på teoretisk/akademisk niveau. Igen kan dette med fordel ske i samarbejde med aktører på især statsligt niveau, men også på kommunalt og mellemkommunalt niveau (Børne- og Kulturchefforeningen, Kommunernes Landsforening mv.). Medvirk herudover til etablering eller udbygning af et tværgående forum eller netværk for billedkunstundervisere/formidlere.
- **Sæt en ny dagsorden – med henblik på at definere billedkunst.** Hvad er billedkunst, når det gælder faget, kunstarten, undervisningen? – Hvad hedder faget i fremtiden, er det tid at skifte – fra tegning, formning, billedkunst – til ... Eller er billedkunst i virkeligheden dækkende?

Her er det vigtigt at skærpe og positionere billedkunstens styrker som klassisk kunstart og nødvendigt fundament for nogle af de nyere strømninger og discipliner - for herved at bringe billedkunsten i front i forhold til samarbejder og crossovers til design, kunsthåndværk, arkitektur mv.

5 METODEBESKRIVELSE

5.1 Kortlægningens hovedfokus

Kortlægningens hovedfokus er formuleret i de følgende temaer og spørgsmål, der tilsammen danner basis for kortlægning og anbefalinger.

Figur 3: Kortlægningens hovedspørgsmål

1. Tilbud til børn og unge	
1. Hvilke tilbud og muligheder er der for børn og unge fra 0-19 år?	Hvilket indhold, hvilke metoder, grundlæggende tilgangsvinkler (for, med, af)?
2. Hvilke af disse tilbud og muligheder udbydes fra museerne, kommunerne, fra enkeltkommuner (hvilke kommuner), i skole/institution, i åbne tilbud?	I hvilket omfang er der tale om faste, systematiserede forløb, hhv. åbne tilbud (og her: tilgængelighed, økonomi/priser, brugerprofiler)?
3. Hvilke af disse tilbud og muligheder (inkl. kulturinstitutioner, forsøgsordninger mm.) gives der fra statens side?	Hvordan ser disse tilbud ud i forhold til tilsvarende på andre kulturområder?
4. Kort indblik i folkeskolens undervisning i faget billedkunst – fordele og udfordringer	Baseret på eksisterende analyser fra undervisningssektoren, kulturområdet og øvrige (internationale) undersøgelser
5. Hvordan ser den samlede fødekæde ud på billedkunstrådet "fra 0 år til Kunstakademiet"?	Herunder hvilke fagprofiler underviser og formidler (lærere, pædagoger, kunstnere, kunstpædagoger mv.)?
6. Kan der eventuelt identificeres særligt perspektivrige/nye projekter og initiativer, der på særlig vis fremmer billedkunstrådet i forhold til børn og unge?	Identificeret ifm. hovedspørgsmål 2 og 3 samt evt. inspiration fra andre kulturområder. Kan omfatte projekter på tværs af kunstarterne
2. Overordnede rammer	
7. Hvilke lovgivningsmæssige og økonomiske rammer er der i forhold til Børn/Unge og Billedkunst såvel inden for statens som kommunens områder?	Hvordan er rammerne på billedkunstrådet, vurderet i forhold til et eller flere af de øvrige kulturområder?
8. Hvilke platforme/formidlingsinstanser, herunder museer, eksisterer med henblik på Børn/Unge og Billedkunst, på hvilket grundlag?	Evt. tilvejebringelse af et overordnet overblik samt mere detaljeret af 3-4 best cases
9. Hvordan og i hvilket omfang prioriteres uddannelse af undervisere, hhv. pædagogisk efteruddannelse af billedkunstnere?	Undervisning på hhv. seminarer og kunstakademier/-skoler (forløb, omfang) Efteruddannelse af kunstnere, lærere, pædagoger (tilbud, økonomi, brugere)
10. Hvordan er rekruttering, rekrutteringsgrundlag på kunstuddannelserne?	Søgning, profiler, relevante aftagerinstitutioner. Herunder belysning af børne-/ungekultur som fag/pædagogik
3. Sammenfattende	
11. Hvordan ser situationen ud for Børn/Unge og Billedkunst set i forhold til de øvrige større kunstområder, musik, teater og eventuelt litteratur og film?	Anvendes som fundament/supplerende ramme for analysen og anbefalingerne

5.2 Interessenter

Tilbuddene på billedkunstrådet spænder over mange sektorer, institutionelle rammer og interessenter. Et indledende overblik over disse vises i følgende skema.

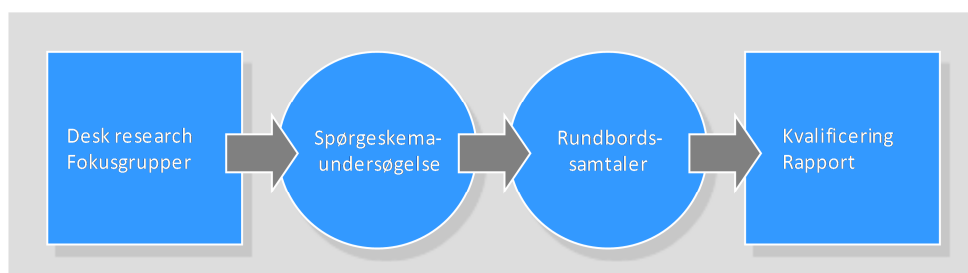
Skema 4: Relevante interessenter

Sektorer/institutionelle rammer	Interessenter
1. Ministerier og styrelser	Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen, fagkonsulenter for folkeskole og ungdomsuddannelser Kulturministeriet, departementet, Billedkunstkontoret Kunststyrelsen og Kulturarvsstyrelsen Statens Kunstråd og Statens Kunstråds Billedkunstudvalg
2. Kommunerne	Børne- og kulturforvaltninger, chefer og børne-/kulturkonsulenter Børne- og Kulturchefforeningen Kommunernes Landsforening
3. Gymnasieskolen	Gymnasirektor, billedkunstlærerne Gymnasieskolernes Lærerforening
4. Institutioner, skole, pasning	Skoleledere, billedkunstlærere SFO-ledere, daginstitutionsledere Danmarks Lærerforening og BUPL
5. Institutioner, kultur, billedkunst, børnekultur	Kunstmuseer, skoletjenester Billedskoler/kulturskoler Billedkunstnerisk Grundkursus, BGK
6. Læreranstalter, professionshøjskoler, kunstakademier, relevante efteruddannelsesinstitutioner	Ledere, rektorer og fagligt relevante undervisere, herunder kunstnere
7. Faglige organisationer og netværk	Foreningen Børn, Kunst og Billeder Danske Billedkunstneres Fagforening

5.3 Proces og metode

Det overordnede analysedesign er planlagt som vist i figur 4.

Figur 4: Analysedesign

Proces og metode uddybes i de følgende afsnit.

Desk research, fokusgrupper og interviews

Formålet med den indledende fase har været at nærlæse og skabe overblik over eksisterende data-, evaluerings- og analysemateriale (herunder lovgrundlag, rammer, bevillinger fra Statens Kunstråds Billedkunstudvalg, Huskunstnerordning samt andre relevante forsøg og puljer).

Indledningsvist er der gennemført omfattende desk research, og resultaterne herfra blev kvalificeret i en række fokusgrupper eller fokussamtaler/interviews. De planlagte fokusgrupper og interviews blev gennemført som fokuserede samtaler med de primært relevante aktører i hhv. Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen og Kulturministeriet og Kunststyrelsen. I disse samtaler blev endvidere indkredset centrale problemstillinger og bud på temaer til nærmere undersøgelse.

Spørgeskemaundersøgelse

Et enkelt, målrettet spørgeskema blev sendt ud til børnekulturkonsulenterne i kommunerne (eller tilsvarende funktion for de kommuner, som ikke har en børnekulturkonsulent). Dette var med henblik på at sikre en større bredde i dataindsamlingen, hvad angår mere faktuelle og "kvantificerbare" forhold og har specifik fokus på de konkrete tilbud fra hhv. kommuner, museer og andre kulturaktører i kommunerne. Der blev udsendt spørgeskemaer til alle kommuner, og undersøgelsen har en svarprocent på 57 %, hvilket er tilfredsstillende for en undersøgelse af denne art.

Rundbordssamtaler

Herefter gennemførte vi 3 rundbordssamtaler med tværgående deltagerkreds med henblik på at nå hele vejen rundt i forhold til de relevante temaer. Første samtale satte fokus på billedkunst i grundskolen/pasningstilbud med deltagelse af Børne- og Kulturchefforeningen, SFO, billedkunstlærere, professionshøjskoleleder/-lærer, daginstitutionsleder, fritids-klubområdet, børnekulturkonsulent, den faglige organisation og en kunstner, der har erfaring i at arbejde med aldersgruppen.

Anden samtale satte fokus på billedkunst på ungdomsuddannelser og i forhold til de unge mellem 16 og 19 år. På mødet deltog gymnasial faggruppeformand, Billedkunstnerisk Grundkursus (BGK), billedkunstlærere, fagkonsulent samt repræsentant fra Produktionsskoleforeningen og en kunstner, der har erfaring i at arbejde med aldersgruppen.

I den tredje samtale var der fokus på billedkunst i fritiden med deltagelse af repræsentanter for museer, kunsthøjskoler, kunstakademier, billedskoler, børnekulturkonsulenter samt repræsentant for Foreningen Børn, Kunst og Billeder og en kunstner, der har erfaring i at arbejde med børn og unge i fritiden.

I alle rundbordssamtaler diskuterede man de særlige rammer, der gør sig gældende på feltet, samt kompetencer/uddannelse for underviserne (pædagogiske og fagprofessionelle).

Kvalificering og rapport

Rapporten blev herefter udarbejdet i udkastform og med et indledende bud på anbefalinger. Dernæst afholdt vi et møde med Statens Kunstråds Billedkunstudvalg og Børnekulturens Netværk. På mødet forelagde vi de foreløbige resultater og anbefalinger, og anbefalingerne blev diskuteret. Herefter færdiggjorde vi rapporten.